

Samvirke

NR. 13, 1959 . 1. AUGUST

PORTEN LUKKES OP TIL
KALUNDBORG
SE ARTIKLEN SIDE 16-17

Hold fast ved det faste brændsel

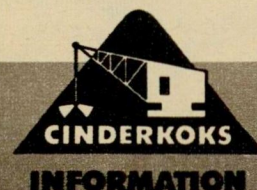
Det faste brændsel er stadig det faste økonomiske grundlag for opvarmningen i langt den overvejende del af danske boliger: I cirka 1 million hjem anvendes der koks og cinders i fyr og ovn.

Det faste brændsel produceres i lande, der ligger i nærheden af Danmark - det leveres hovedsageligt fra stater, som vi har nært handelspolitisk samarbejde med.

Det faste brændsel har sikret os alle livsvigtig varme i krigs- og krisetider - på tidspunkter, hvor andre forsyningskilder var spærret.

Det faste brændsel er billigt i indkøb og billigt i brug. Det kræver ikke dyre tekniske installationer for at forbrænde effektivt - det er nemt at opbevare og fordrer ikke specielle nyanlæg til oplagring.

**Hold fast ved det faste brændsel
så er De på den SIKRE side...!**

landet rundt

Me'tal-hus. En 200-årig gård i Skamby-Thorup på Nordfyn skal rives ned for at genopstå i Den Fynske Landsby udenfor Odense. Derfor nummereringen.

Storkebørn. Storken vil ligeom vi andre også gerne have lidt privatliv. Derfor har den ved en sydjysk landevej sat dette skilt op.

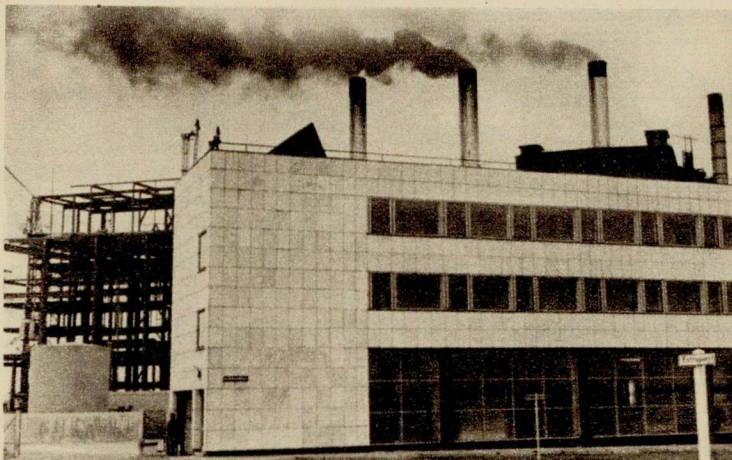

100 år. 25 år er ingen alder for en brugs, men når uddeler Tybjerg, formanden (med protokollen) og næstformanden også hver har 25 års jubilæum, kan man på den måde i Københoved fejre 100 års brugsjubilæum 1. august.

Slut. Så er ferien forbi, og børnene vender tilbage med ferietogene til Københavns hovedbanegård.

Godt med farve. Kurt Batiste, Odense, er byens mest „sol-brændte“ postbud (han er født på de vestindiske øer) og en talentfuld kunstmaler.

Elværk i retten. Gartnerne i Esbjerg er vrede på Vestkraft og kræver ved retten 22.000 kr. i erstatning for ødelagte planter.

Vej(b)roderi. Sådan ser moderne veje ud fra luften. Det er Hørsholmvejen (midt i billedet) og Lyngbyvejen lige før Vintappersvinget.

Omkædningsnummer. Når det regner i denne sommer, giver det ofte vand, så det kan mærkes. Derfor må lillesøster hurtigt skifte om mellem olierøj og tropepåkledning.

Nu lysner det for DYBFROSTEN

DET HAR holdt hårdt for forbrugernes og handelens organisationer at få myndighederne til at anerkende frysedisken. Men nu er det omsider ved at lykkes! Landbrugsministeriet har givet grønt lys for salg af dybfrosne kødretter i kolonialforretningers og lignende levnedsmiddelforretningers frysediske. Hermed er man nået et stort skridt videre mod den modernisering af fødevarehandelen, som er nødvendig og ønskelig både fra forbrugers og fra erhvervslivets synspunkt.

HVAD ER det da for en vare, som forbrugerne nu (eller rettere sagt: Når endnu en række formaliteter er overvundet) bliver i stand til at købe? Og hvad skal vi i grunden med dybfrosne kødretter, når vi dog er vant til at få middagsmaden varm?

Masser af husmødre ønsker sig fra tid til anden fritaget for det daglige madlavningsbesvær. Og med de dybfrosne middagsretter – som allerede er slået godt an i andre lande, f. eks. USA og Svejs – er det største besvær med tilberedningen allerede klaret fra fabrikkens side. Husmoderen står blot for opvarmning og anretning. Det er altså ligesom med konserver, men alligevel på en anden måde: De dybfrosne retter kan ses i pakken, de sælges portionsvis og er ikke konserveret på anden vis, end at de lige fra fabrikkens gryder og pander er frosset ned til en opbevaringstemperatur på tyve graders frost. Alle rettens nærings- og smagsstoffer holder sig fint herved. Den enkelte portion er pakket, så indholdet ikke kan forurenes, og på pakningen finder man foruden varens betegnelse en angivelse af fabrikantens eller forhandlerens fir-

manavn og herudover – hvad der i dag er ganske indlysende – en virkelig indholdsdeklaration og brugsanvisning.

DE HUSMØDRE, som allerede har kigget dybt i forretningernes frysediske og noteret sig såvel varetillbudet som de varer, der ikke findes der, vil nok spørge: Når der nu må forhandles færdige kødretter i frysediskene, hvorfor bliver der så ikke tale om *udskårne stykker af kød og flæsk*?

For mange er dette måske et nok så brændende spørgsmål som de dybfrosne middagsretter.

Svaret må være, at det kommer vel.

De dybfrosne kødretter er overhovedet de mest ømfindtlige varer, og derfor er der opstillet krav til forhandlernes lokaler, frysediske o.s.v. netop for disse varers vedkommende. Går det godt, vil det ikke kræve omfattende nye regler også at åbne for salget af kød og flæsk. Men hermed er naturligvis ikke sagt, at det vil ske i år...

I ØVRIGT er nu heller ikke de dybfrosne middagsretter sådan lige på trapperne, selv om landbrugsministeriet har udsendt sin bekendtgørelse. Der er det store spørgsmål om, *hvordan* salget skal foregå.

Ministeriet har sådan set blot udformet de nærmere regler for dybfrostvarernes produktion og forhandling. Derefter er det de forskellige kommuner, som hver for sig kan vedtage eller lade være at vedtage disse regler. Før kommunalbestyrelsen har besluttet, at det inden for kommunegrænserne skal være tilladt at forhandle dybfrosne middagsretter, kan der overhovedet intet ske.

Og når kommunalbestyrelsen har givet sin velsignelse, skal de stedlige sundhedsmyndigheder

godkende hver enkelt virksomhed, som vil give sig af med den nye vare. Man må håbe, at myndighederne her vil være smidige og undlade urimelige krav, f. eks. om flere adskilte frysediske i hver butik.

Først når autorisation er givet, og når varerne foreligger, vil man begynde at kunne købe de detailemballerede, dybfrosne kødretter i butikkerne.

SPILLETS regler skal overholdes, og med de sundhedsmæssige krav til fødevarehandelen spiller man naturligvis ikke hasard. Man kan også mærke, at myndighederne har brugt den årelange arbejdstid til at tænke

tingene godt igennem. Landbrugsministeriet har således givet nøjagtige forskrifter for indretningen af produktionsstedet, hvor de dybfrosne middagsretter bliver til, for varenes behandling, nedfrysning, emballering og opbevaring. Der stilles store hygiejniske krav også til butikkerne, og middagsretterne skal både i engroslager og butik opbevares adskilt fra tilsmudsede og stærkt lugtende varer. Butikkens frysedisk skal være indrettet, så den kan holde en temperatur på under 18 graders frost, en alarm skal rabe gevalt, hvis temperaturen stiger over 15 graders frost.

Der må ikke opbevares andet end dybfrosne, tæt emballerede levnedsmidler i frysedisken. Den skal holdes pinligt ren, og den udstyres med termometer samt med mærke eller streg, som angiver øverste grænse for varenes opstabling. Gad vidst forresten, hvorledes et sådan mærke skal kunne ses gennem beholderens uundgåelige rimlag! Og varerne må ikke sælges, hvis holdbarhedsfristen er udløbet, eller hvis

MAN MÅ IKKE SLÅ SIG TIL TÅLS

ER FDB konkurrencedygtig? Det var direktør Jacob Ingvarsen, FDBs distributionsafdeling, der rejste dette spørgsmål, da han talte for en kreds af nordiske brugsforeningstillidsmænd på Andelsskolen i Middelfart. Og han besvarede det med, at selv om man i det store og hele kan sige ja, må FDB ikke slå sig til tåls med, at alt er såre godt. Mens landets købmænd og brugsforeninger under ét i 1957-58 havde en omsætningsfremgang på 6,6 pct., var brugsforeningernes alene kun 3,5 pct. Tilbagegangen ligger på landforeningerne. I byerne var fremgangen 11 pct. Trods denne store fremgang er bybrugsforeningernes omsætning siden 1935 ikke

Så smiler vi. Deltagerne i den nordiske tillidsmandskonference på Andelsskolen fotograferes. Midt i forreste række ses konferencens leder, forstander Frode Aagaard.

emballagen er utæt eller varen ses at have været under optøning. I så fald skal pakken „føres til en autoriseret destruktionsanstalt“. Dem findes der få af i landet, og en lastbil kan komme til at køre milevidt for at skaffe udvej for f. eks. en pakke dybfrosne frikadeller, som har ligget i frysedisken en dag for længe. Det kunne nu nok være gjort lidt smidigere.

MAN VIL af alt dette forstå, at smidighed ikke er et kendetegn for myndighedernes betræden af denne nye vej i fødevarehandelens udvikling. Det er f. eks. en grad for omstændeligt, at de

enkelte kommuner nu skal behandle disse regler, som uden videre kunne gælde for hele landet – årsagen hertil er, at man ikke vil røre ved en lov fra 1858(!) om kommunernes selvbestemmelsesret på sundhedsvedtægternes område.

Skulle der således gå både vinter og vår, før de dybfrosne middagsretter for alvor holder deres indtog i danske fødevareforretningers mere end 2000 frysediske, så er det dog også værd at vente på. Dybfrosne varer er en lettelse og en gevinst for husmødrene, som vil være glade for hver udvidelse af dette varesortiment.

DET ER BEDST SOM ANDELSSELSKAB -

„Startour A. m. b. a.“ – Stjernerejser – hedder iflg. Statstidende et nystiftet selskab, hvis formål er at arrangere og gennemføre selskabsrejser og lignende, med videresalg til andelshaverne for øje; bogstavforkortelsen står som bekendt for Andelselskab med begrænset ansvar. Og andelshaverne er i dette tilfælde en række af Danmarks største private rejsebureauer, der herved samarbejder en hel række funk-

tioner med hensyn til at tilrettelægge rejser, bestille togbilletter, hoteller o.s.v., som de ellers hver for sig måtte have et apparat til at ordne.

Det er vel kun naturligt, at andelsformen er bedst egnet til en sådan organisation. Men det er virkelig morsomt, at netop en kreds som de store private rejsebureauer indser – og praktiserer – det!

FRA DET FJERNE ØSTEN TIL FDB

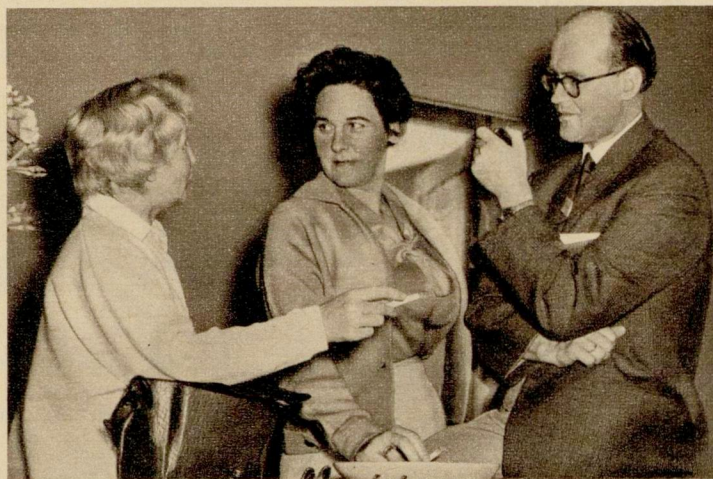
INDONESIEN – de tusinder øer i det fjerne østen – er et nyt land, hvis frihed daterer sig fra december 1949, da der efter bevægede møder blev underskrevet et indonesisk frihedsbrev. En af medunderskriverne af dette frihedsbrev, dr. Mohammed Hatta, der dengang var premierminister og senere blev sit lands vicepræsident, har fornylig aflagt besøg i Danmark for her at studere andelsbevægelsens arbejdsformer. Dr. Hatta – som ses til venstre i billedet – ofrer nu den indonesiske andelsbevægelse al sin interesse, idet han i denne ser en mulighed for at forbedre leveforholdene og de økonomiske forhold på øerne. Indonesiens grundlov bestemmer, at andelssamarbejdet i videst mulige grad skal indpasses i statens liv, og derfor har staten sat et stort arbejde i gang for at fremme andelsbevægelsen. Den statslige indsats til gavn for andelsbevægelsen ledes af et særligt departement under det indonesiske handelsministerium, og departementets leder er dr. Roesli Rahim, som deltog i rejsen med dr. Hatta og ses på billedet til højre. De to indonesere besøgte Andelsudvalget og FDB og havde her lejlighed til at møde en række fremtrædende danske andelsfolk.

MEDE, AT ALT ER SÅRE GODT

geget i samme tempo som de skattepligtige indtægter i de påvældende byer. Det vil sige, at deres udbygning ikke har holdt sit med befolkningstilvæksten. Kommende brugsforeningsfremøde må på grund af befolkningsforskydningerne især gøres i øerne. Af hensyn til FDBs forpligtelse over for helheden er det nødvendigt, at FDB i en række byer medvirker til at forcere en udvikling frem.

Sluttelig pegede direktør Ingvartsen i en omtale af den fremtidige organisationsform på, hvilket værn de frivillige kæder i SA havde været mod de kapitalstærke, centraltejede kæder. Vil brugsforeningerne og FDB udbygge samarbejdet efter de samme gennemførte principper, var det direktør Ingvartsens opfattelse, at man også stort set under den nuværende organisationsform kunne tilføje dansk brugsforeningsbevægelse dens fremtidige nødvendige konkurrenceevne. Men det kan ikke siges kraftigt nok, så må tillidsmændene ude i foreningerne og uddelerne for deres vedkommende helt forstå, hvad det drejer sig om, når man taler om frivillig kæde. Om denne forståelse og følelse af ansvaret vil være tilstede fremover, må tiden vise. Hvis ikke, så er det enten stagnation og tilbagegang, eller centralisering.

Direktør Ingvartsens foredrag var et af de mange, der blev holdt for de nordiske tillidsmænd på Andelsskolen sidst i juni. Fra fællesforeningernes repræsentantskaber og fra brugsforeningernes bestyrelser var deltagerne kommet til stede for at deltage i et samvær, der trak dagens problemer og fremtidens opgaver for brugsforeningsbevægelsen op. Den nordiske tillidsmandskonference på Andelsskolen blev ledet af forstander Frode Aagaard, og sluttede i København, hvor FDB og kooperative virksomheder blev besøgt.

Dansk-Islandsk. Fra den nordiske tillidsmandskonference ses herover fru Karen Appelt, medlem af FDBs repræsentantskab i samtale med rektor Sveinson og frue fra den islandske andelsskole. På billedet t.h. ses fru Alfhild Aas fra Norge sammen med fru Nora Bremerstedt, Helsingør.

Uforsørgede
institut-
bestyrerinder

Sultne
arrestanter

Ugifte generalsdøtre

Kandestøber-
enker

Nidkære betjente

Borgervæbnings-
officerers
efterladte

Ung i fedevarerbranchen
engros

Hæderlige
landskabs-
malerinder

og andre

DEN 16. oktober får 10 københavnere hver 40 kr. til erindring om denne store og betydelige dag. Den er – som måske ikke alle erindrer lige på stående fod – stor og betydelig, fordi det er årsdagen for enevældens indførelse i Danmark. Sådant så ialtfald salig Frederik V på det, og skønt han nu har hvilet i sin sarkofag i snart 200 år, skønt hans slægt forlængst er uddød og enevoldssystemet afskaffet for over hundrede år siden, mindes hans tipoldefars statskup stadig på denne dag ved fordelingen af disse penge: jubellegatet, som dets pompøse, halvofficielle tilnavn lyder. Det er nu sket 198 gange og vil stadig ske så langt ud i fremtiden, man kan skue – selv om inflationen naturligvis har sørget for, at det er en mindre og mindre portion jubel, der kan leveres for 40 kr.

Hele spøgen har kostet den gamle enevoldskonge 4000 rigsdaler en gang for alle, så det må siges at være et billigt og varigt monument, man på den måde kan rejse sig selv, sin slægt eller dens store og ædle gerninger.

Det kan endda gøres væsentlig billigere, hvis det skal være (og man ikke som Frederik V har en statskasse at dyppe i). Københavns magistrat administrerer f. eks. Anders Jensens legat, hvis kapital udgør den sum af 66 kr. 66 øre. Renterne, der skal fordeles, bliver et par kroner om året. Til dækning af omkostningerne får magistratens legatkontor 4 promille af legatformuen – altså ca. 25 øre. Helt slår det jo næppe til, men på den anden side er Anders Jensen-legatet et af de lette at administrere. Det rummer ingen af alle de særbestemmelser, som ellers ofte sætter legatbestyrere grå hår i hovedet.

Niels Brock, der ved flid og vindskibelighejd tjente sig stenrig på napoleonstidens krigskonjunkturer, indsatte i et par af sine mange og store legater bestemmelser om, at slægtninge af ham og hans hustru skulle have fortrinsret. Foreløbig har 15 højesterets- og landsretsdomme foruden en flom af ministerielle resolutioner været nødvendige for at klarlægge, hvordan disse bestemmelser skulle forstås. En sag drejede sig f. eks. om, hvorvidt en søstersøns datter måtte siges at være nærmere beslægtet med legatstifteren end en søsterdatters datterdatter. Afgørelsen blev ja, hvorimod domstolene under en anden sag svarede nej til spørgsmålet: Har et barnebarns barnebarn af en helsøster til testators hustru fortrinsret fremfor et barnebarns barnebarn af en halv søster.

Også legatregler, der er klare nok til at udelukke fortolkningstvivel, kan give anledning til hovedbrud. Tanken med et legat

er jo nemlig gerne, at det – som oberst v. Kalkreutz udtrykte det i sit testamente – skal eksistere så længe verden står, men legatstifter har f. eks. sjældent fantasi til at forestille sig en verden uden deres fag. Derfor står man nu med penge, der er tiltænkt kandestøber-enker, parykmager-døtre, tøjmagere, københavnske borgervæbnings-officerers efterladte og handskemagersvendene, der vil etablere sig som selvstændige. Kredsen af døende eller helt forsvundne fag bliver endda stadig større. En københavnsk legatbestyrelse har f. eks. i de sidste år haft en hel del besvær med at finde kvalificerede til et legat for trængende stølemagere.

Et andet problem er, at selv om en profession fortsat trives, kan den være forrykket så meget i social henseende, at det kan være svært at finde virkelig økonomisk trang indenfor dens rammer. Københavnske bryggerenker og institutbestyrerinder hører således til de legatmæssigt velbetænkte. Det må naturligvis være betryggende for både kvindelige skoleinspektører og direktørhustruerne på Carlsberg og Tuborg, men gennemgående skaffer de sig formentlig det daglige brød uden legaters hjælp.

I særlige tilfælde kan det gå som med det legat, magister Nordhuus oprettede i 1686. Han havde været kapellan ved Vor Frue kirke i København og bestemte, at renterne af hans efterladte sparepenge, 1315 rigsdaler og 2 skilling, skulle gå til en fattig enke efter en kapellan ved kirken. 200 år senere konstaterede man, at „der aldrig havde været en sådan“ og at kapitalen nu var på 126,835 kr. – hvorefter man tog hul på renterne til andre formål.

Helt således går det dog næppe ret tit i vore dage. Synes det umuligt at fordele et legat efter de oprindelige reglers bogstav, er der nu mulighed for at få dem lavet om – ud fra et skøn over, hvordan man kommer legatstifterens vilje nærmest. Just let er det dog ikke at få ændret en legat-fundats.

For 50–60 år siden oprettede en franskmænd således et legat, der yder hjælp til konfirmationsudstyr til døtre af personalet ved det jyske redningsvæsen. Ifølge fundatsen skulle disse piger have hver et sølvkors med kæde samt 20 kr. til en sort ulden konfirmationskjole. Det har holdt ganske hårdt at få moderniseret den sidste bestemmelse, men nu behøver kjolen dog hverken at være sort eller ulden.

Af et andet legat stiftet af den samme giver kan kvinder, der gifter sig med bådformænd og bådmænd få en familiebibel, 75 kr. til køb af et klædeskab med sølvplade samt ca. 25 kr. til babyudstyr, når den første arving indfinder sig. Også denne fundats har man måttet ændre – vel navnlig

Værdige og Trængende

fordi de fleste af vestkystfiskerne er gift, når de træder i redningsvæsenets tjeneste. Simpelthen for at blive af med pengene lader man nu også redningsmandskabets døtre nyde godt af dette legat.

Endnu mere kuriøst virker nu en legatfundats som f. eks. den fra 1704, der tillægger kirken i Slangstrup renterne af 50 speciedalere, dog med fradrag af et beløb, der senere er omregnet til 1 kr., som *klokkeren får for at holde lysekronen ren*. Dette legat har jo næppe mere praktisk betydning. Derimod fungerer det i 1802 oprettede legat til *Snorrebroens vedligeholdelse* stadig i bedste velgående. Broen ligger på Christianshavn i nærheden af Vor Frelser kirke. Hvad navnet Snorrebroen betyder, er gået i glemmebogen, men de 120 kr., som udgør renterne af legatkapitalen, udbetales stadig til Københavns Magistrats 4. afdeling, under hvilken veje, gader og broer sorterer.

Hvor mange legater, der eksisterer i Danmark, ved ingen. Selv ungdomskommissionen måtte opgive at få fastslået helt nøje, hvad der findes blot af studenterlegater. Det mest energiske forsøg på at samle en komplet fortegnelse blev gjort i 1890'erne med et 6 binds-værk *Repertorium over Legater og Milde Stiftelser*. Det omfatter en halv snes tusinde legater landet over – i København alene 3–4000 – men forfatterne konstaterede til sidst, at opgaven var uløselig.

Det største antal legater på én hånd råder Københavns magistrat utvivlsomt over: ca. 600 legater med en samlet formue på 28½ million kr. foruden 12 millioner kr. i stiftelser. Det giver årligt ca. 4000 legatportioner (af hvilke de mindste dog slås sammen) foruden en del éngangsunderstøttelser – ialt lidt over 1 million kroner, hvilket vil sige, at man kan imødekomme rundt regnet hveranden af ansøgerne.

Et særligt problem er, at en portion af et legat undertiden blot vil betyde, at ansøgerens folkepension eller anden offentlig ydelse går ned med et omtrent tilsvarende beløb. I så fald får man ikke legatet – ialtfald ikke af magistratens legatkontor. Ellers ville det jo blot blive kommunkassens og statskassens nød og trang, man lindrede, og selv om den måske undertiden kan være betydelig, har det jo sjældent været legatstifterens mening.

Der kommer stadig nye legater til – gerne 4–6 stykker om året alene under denne ene legatadministrator. De nyoprettede legater er som fortidens en blanding af store formuer og små sparekapitaler. I 1958 var der et på over en halv million og et på 18,000 kr. Man skal ikke mere regne med, at man kan oprette et legat på 66,66 kr. – ialtfald ikke, hvis man vil have det bestyret af en offentlig myndighed – men nogen fast undergrænse for legaternes størrelse eksisterer ikke. Det beskedne *Legatum anonymi*, som er stiftet af en *ubekendt, svagelig og halvblind kone på Christianshavn* kan jo også meget vel være givet ud fra en renere vilje til godgørenhed end mangel på en kæmpe-donation.

Skal legatet bestyres af en offentlig institution, vil det i reglen blive krævet, at midlerne er anbragt på en eller anden bombesikker måde. Man har været ude for, at

Et legat er et af de varigste mindesmærker, man har – og de fås i alle prislag.

et testamentarisk oprettet legat aldrig kom længere end på papiret, fordi det viste sig, at boet var insolvent.

Kongelig konfirmation af fundatsen er ikke nødvendig. Det er kun en sikkerhed for, at reglerne bliver fulgt, så vidt de kan følges. Når et legat skal bestå i århundreder (man har nogle, der er næsten 400 år) er det dog vanskeligt at tilvejebringe fuldstændig sikkerhed. Selv *kommunitetet*, der jo oprindeligt er et kongeligt legat til fordel for studenterne, er i tidens løb blevet tappet for millioner af kroner til ganske andre formål – Georg Brandes' professorsorgage f. eks. og diverse polarekspeditioner.

Hvis man ellers holder sig inden for straffelovens og anstændighedens grænser kan man oprette legater med hvilket formål det skal være. Der er stiftet legater til fordel for blytaget på Trinitatis kirke, kuske, der er gode mod deres heste, betjente, der er nidkære, folk, der vil på vegetarisk højskole og kvinder, der mangler en symaskine.

Visse samfundsmæssige problemer synes at have evig aktualitet – også for legatstiftere. Emil Tvermoes søgte således i 1890'erne at modvirke flugten fra land til by med et legat, hvis formål er at opdrage fattige børn bl. a. til *landarbejdere*, og generalinde Stöcken opmuntrede i 1763 tjenestepigerne til *bedre at opfylde deres pligter end de nu gøre* ved at afsætte renterne af 400 rigsdalere til tjenestepiger, der har tjent mere end 10 år på samme sted. Portionerne, der nu er på nogle og tyve kroner, skal gå til brudeudstyr, køb af bohaver eller *sømmelig jordefærds bekostning*.

Nogle vil måske tro, det kan være svært i vore dage at finde husassistenter med så lang anciennitet på samme sted, men det er ikke tilfældet. Der findes adskillige legater med lignende klausuler, og der er rigeligt med ansøgerinder som har tjent både 20, 30 og 40 år i samme familie.

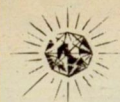
Ofte er baggrunden for de milde gaver en personlig eller samfundsmæssig tragedie. Ehlers kollegium i København er oprettet

til minde om giverens to børn, som brændte ihjel. En legatstifter fra forrige århundrede forsvandt straks efter oprettelsen og druknede sig antagelig. Et studenterlegat, som nu er af beskeden størrelse, vidner stadig om det ligbærerprivilegium, Københavns studenter erhvervede sig til tak for deres indsats under en af fortidens pestepidemier. (Selve privilegiet er dog nu afstået til Københavns kommune). Den brand, som lagde store dele af København i aske i 1790'erne, gav anledning til oprettelse af et legat for brandlidte, som endnu eksisterer, og mangelen på ildebrændsel under slutningen af Napoleonskrigene førte til oprettelse af et andet legat. Da tiderne efter dette ragnarok var ved at blive normale, befandt *brændelseskommisionen* sig nemlig i nogenlunde samme situation som krigsforsikringsinstitutionerne har oplevet efter den 2. verdenskrig: man havde et overskud, som man ikke rigtig vidste, hvad man skulle gøre ved. Dengang løste man problemet ved at bruge de fleste af pengene til et legat for patienter på fødselstiftelsen.

Hvordan man får et legat er i første omgang et spørgsmål om at finde ud af, hvad der eksisterer af legater, som passer på ens specielle tilfælde. Hertil kan der ikke gives nogen generel anvisning, men mulighederne er rige. Der findes legater for hæderlige og stræbsomme landskabsmalerinder, for fremadstræbende unge i en grossfedevarebranchen, for ugifte døtre af generaler, for bryggerkarle, der er i bekneb med huslejen, for dannebrogssridderes efterladte og for linnedvævermestre, der er fyldt 60, har boet i København i 40 år og kan bevise *altid* at have ført et flittigt, ædrueligt, ordentligt og ulasteligt levned. Hvem kan ikk det ... ?

Skulle De endelig være i tvivl om, hvorvidt De nu er en *værdig* trængende, behøver De ikke at miste modet af den grund. Der er altid det Rafn'ske legat tilbage. Det går til *understøttelse og bedre forplejning for arrestanter i politiarresten*.

KAJ CHRISTIANSEN.

Briolette
tilhører
amerikaneren
Harry Winstons
samling, dens
karatvægt er
100 og
diamanten er
berømt på
grund af sin
renhed og på
grund af
lysens brydning
i den.

det ud over glansen og lysbrydningen i stenen. Og det er jo lysbrydningen, der tæller, når man vurderer både en ægte og en uægte diamant.

Denne overtrukne syntetiske rutil er alligevel blevet en af de store attraktioner blandt amerikanske smykker, lanceret under navnet diamothyst. I annoncerne fortæller fabrikanten, at nu kan man få en smykkesten, der faktisk ser ud som en diamant og har større brillans end en diamant, og som faktisk mange guldsmede har forvekslet med en diamant. Men, hedder det lokkende i annoncen, man kan købe diamothysten for en tredjedel af prisen for en ægte diamant.

Den ægte diamant er opstået i jordens allertidligste barndom, hvor kulstof blev udsat for et uhyre tryk og varme. Af de cirka 2500 kilo diamanter, der årligt findes – især i Belgisk Kongo og i Brasilien – anvendes de godt 500 kilo som smykker, medens hovedmassen forbruges i industrien, da diamanten er det hårdeste af alle naturlige legemer. Denne industrielle interesse for diamanten fik for nogle år siden et stort amerikansk foretagende til at interessere sig for fabrikation af diamanter. Og det lykkedes virkelig at fremstille dem efter forberedelser, der kostede millionbeløb. Under et tryk på 100.000 atmosfærer og med varme på op til 2500 grader celsius frembragtes i en presse de første kunstige ægte diamanter. På ingen som helst måde adskiller de sig fra de diamanter, der findes i naturen, når man ser bort fra, at de fabriksfremstillede diamanter kun nåede en størrelse på omkring et par millimetre i længden. Den slags diamanter er ikke noget for smykkefabrikanter, men til industriformål er de anvendelige.

Hvis man nu har købt en diamant som værende en sådan og alligevel får tvivl i sindet, kan man gå til ædelstenslaboratoriet, hvis erfarne og drevne leder, lektor Hans Clausen i en håndvending finder ud af, om de sten, han får bragt ind, stammer fra

DET ER spildt ulejlighed at gå ind i magasin Anvas smykkeafdeling og spørge efter et af de tre halssmykker, der ses her. Smykket på højresiden er det billigste af de tre, men det koster dog fem millioner kroner. De to smykker på denne side koster henholdsvis ni millioner kroner (øverst t.h.) og tretten millioner kroner (nederst). Priserne er uden tvivl incl. æske og er de dollarpriser, der senest har været nævnt i forbindelse med smykkerne, omregnet til danske penge. Dels indeholder hvert af disse smykker diamanter af meget høj karat (der er tale om hundrede karat eller mere pr. smykke), dels er deres indfatninger kostbare ud over alle grænser, og endelig har de alle tre en lang og broget historie. Alt dette resulterer i de vældige priser. Der er ikke mange mænd i verden, som har råd til at hænge et af smykkerne om halsen på deres koner. Sådanne smykker er ikke længere brugsting, de er blevet museumsattraktioner, og den blå diamant, som ses forneden på denne side, er fornylig af amerikaneren Harry Winston skænket et museum i Washington.

Smykkernes værdi kan man sammenligne med den årlige import til Danmark af ædelstene, der udgjorde lidt over en million kroner i 1957. Et blik i smykkeafdelingen i Anva og i alle andre magasiner viser os, at man kan få „diamanter“ i helt andre prislæg. Så er det blot ikke naturlige diamanter. Det kan enten være smykker af blyglans, der har en kraftig glans, men mangler diamantens hårdhed, eller også er det „diamanter“ fremstillet ad kemisk vej i et laboratorium. Varen kaldes rutil, og hvad den

er, kan man gå til ædelstenslaboratoriet i København og få at vide. Rutil hører rent geologisk til titanminerale og har kun sjældent ædelstenskvalitet. Farveløse eksemplarer findes ikke, naturrutilen forekommer i rødlige toner (rutil er en afledning af det latinske ord rutilius, der betyder rødlig). Den syntetiske rutil har i dagslys et gulliggrønt skær, mens den ved kunstigt lys er farveløs.

Den kunstige rutil ligner ikke diamanten ret meget, når ædelstenslaboratoriet får fat i den. En af de ting, man hurtigst konstaterer, er, at rutilen i modsætning til diamanten er en meget blød sten. Den er endog så blød, at den er uegnet som sten i en finger-ring. Den bliver simpelthen ridset i brug. Man har søgt at råde bod på denne skavank ved at overtrække stenen med et kemisk lag, der bindes fast til stenen. Men så går

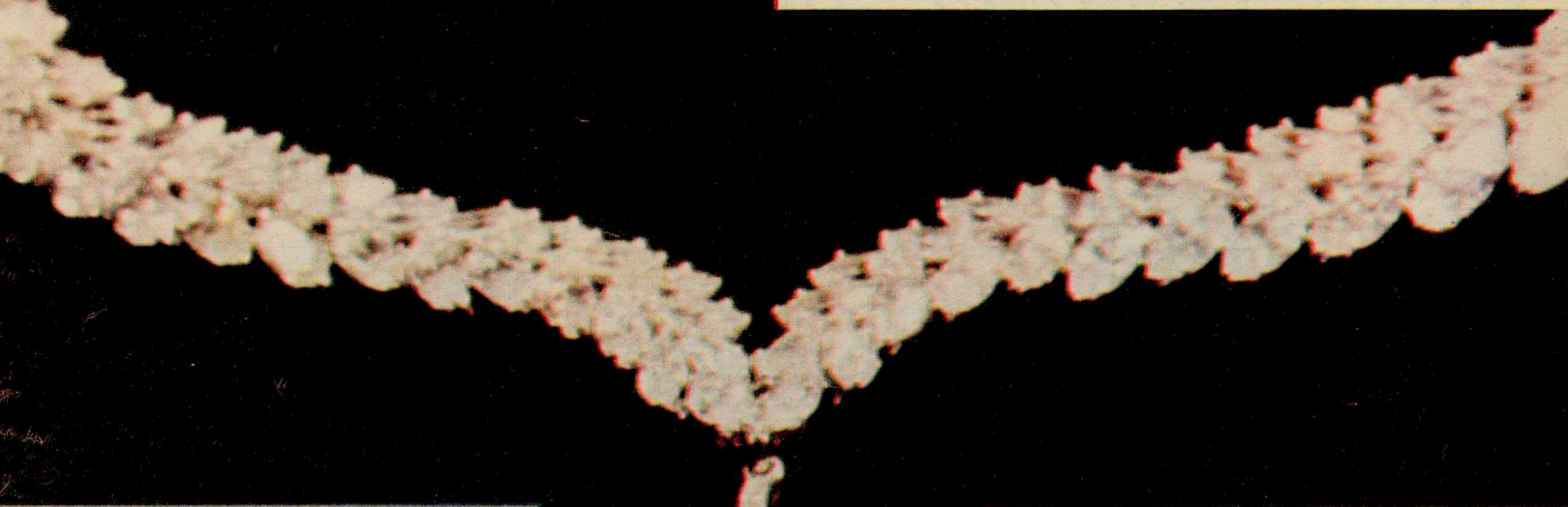
Hope, den blå
diamant, kom
til Europa i 1642
og blev købt
af Ludvig 14.
Diamanten
forsvandt under
revolutionen,
dukkede senere
op i London,
hvor den 1830
købtes af
bankieren Hope.

Naturperler og kulturperler er i virkeligheden det samme, og dette har påvirket verdensmarkedsprisen på naturperlerne. Diamantsmykker fremstiller man af alt andet - og meget billigere - end diamanter, men damerne bruger alligevel simili og beundrer de få ægte og utroligt kostbare diamantsmykker, der findes.

fundet for syv hundrede år siden ved Golconda i Indien. Diamantens vægt er 100 karat, og dens værdi skyldes dens romantiske historie. Diamanten er ikke slebet så perfekt, som det er muligt at udføre dette arbejde ved hjælp af slibningsteknikken i dag.

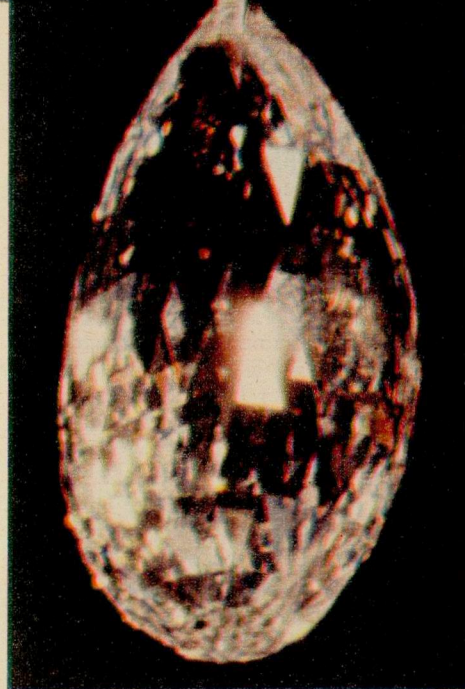
naturens store værksted eller fra et glasværk. Der er mange veje at gå. Lektor Clausen kan foretage en lysbrydningsprøve, og så er han allerede et godt stykke ad vejen. Hårdhedsgraden af den foreliggende sten foretages kun, hvis det er bydende nødvendigt. Er diamanten uægte, vil den nemlig efter prøven være værdiforringet.

Ædelstenslaboratoriet ser også på perler. De er vanskeligere at have med at gøre end diamanter. En uægte perle lader sig dog hurtigt afsløre. Derimod er såkaldte kulturperler et hovedbrud. De er sådan set ægte nok, men mennesker har haft en finger med i spillet ved fremstillingen af dem.

Perlerne går i røntgenapparatet, men det er tit nødvendigt at tage mange optagelser. Det gælder nemlig at finde perlernes nøjagtige centrum, og det kan være vanskeligt nok, da perler tit er uregelmæssige. Lykkes det imidlertid at ramme midten, dannes et „afbøjningsbillede“, og af det kan man se, om der er tale om en kulturperle eller en naturperle. Et fingerpeg kan også skaffes ved en vægtfyldeprøve, og endelig kan man se en del ved ultraviolet bestråling.

Perlerne kommer fra perlemuslinger. Perler dannes ved, at muslingen får et sandkorn eller lignende ind under skallen. Det giver kløe på kroppen. Men muslingen kan jo ikke ryste sandet ud og giver sig i stedet til at indkapsle det irriterende sandkorn i stof, som vokser og vokser og danner en perle. Jo ældre musling, des større perle.

Da man var blevet klar over denne proces hos perlemuslingen, sagde det altid opfindsomme menneske til sig selv: Hvorfor sidde og vente på, at muslingerne ved et tilfælde

skal få sand ind under skallen. Det er dog ganske meningsløst at fiske muslinger i tusindvis og smide alle de dyr væk, som ikke har perle i sig. Næ, vi fisker muslingerne op og anbringer et lillebitte stykke perlemor i dem, smider dem ud igen, og så venter vi nogle år, inden vi atter fisker dem op. Så ved vi, at der er perler i dem, og vi ved, hvor vi finder perlemuslingerne. Sådan laves kulturperler. De er altså ægte nok, men menneskehænder har været indblandet,

og alene mængden af kulturperler trykker verdensmarkedets pris. Dette mærkes netop i disse år, da perlerækker er en af de store smykkemoder.

De fleste originale perler kommer fra den persiske havbugt, hvor også de fineste perler findes. Lidt mindre fine, men kostbare nok, er perlerne fra Ceylons nordkyst, fra Forindien og fra Australien. Også i Danmark har man fundet perler. Ved nogle reguleringer af Varde å kom en del perlemuslinger for dagen og ialt har der været fisket for 50.000 kroner perler herhjemme. Man mener, at disse perlemuslingers stamfædre i den katolske tid er udsat i åen af munke. Hvor munkene fik fat på muslingerne, aner man derimod ikke noget om. Holberg fortæller iøvrigt, at en grønlander i 1605 kom til lensmanden på Koldinghus og tilbød sin tjeneste. Grønlandereren havde fisket perler hjemme på Grønland, og det skal også være lykkedes ham at finde perler i Kolding fjord. Det gjorde lensmanden så ivrig, at han satte den arme grønlander til at fiske i al slags vejr, sommer og vinter, og det døde han af.

Bare smykket klæder bærerinden, kan det så ikke være temmelig ligegyldigt, om en perle er natur eller kultur, om en sten er ægte eller syntetisk? Man synes det, og opfindsomheden i smykker og de omskiftelige modeluner synes at bekræfte dette. Men alligevel noteres de ægte varer i vældige og for flertallet uoverkommelige priser, og man bøjer sig af en eller anden grund imponeret for den, der har råd til at hænge en formue som hver af disse tre halskæder repræsenterer, om sin udkårnes hals. Hvorfor?

DIAMANTER OG PERLER

Kan erindringer nedarves

DE allierede styrker var foråret 1945 nået frem til byen Naumburg ved Saale-floden i Leipzigs nærhed – og her gjorde den menige amerikanske soldat *Richard Willis* en opdagelse, som forbløffede både ham selv og kammeraterne:

Hele egnen forekom ham bekendt! Det var, som om han altid havde boet i denne egn af Tyskland... på mange kilometers afstand kunne han til mindste detaljer beskrive de landsbyer, godser eller gamle borge, som man efterhånden erobrede. Og et andet besynderligt forhold var, at han kun kunne „genkende“ lokaliteter, der var over 100 år gamle. Cirka 50 kilometer længere fremme forsvandt hans „hjemmefølelse“ lige så brat, som den havde meldt sig...

Efter at *Richard Willis* var hjemsendt, begyndte han at forske i sin stamtavle. Og det viste sig, at hans tip-tip-tipoldefar var en tysk bondemand ved navn *Streeb* – som havde levet netop i omegnen af Naumburg!

En yngre tysk officer opholdt sig længere tid i Polen. Skønt udlændinge almindeligvis har svært ved at tilegne sig det polske sprog, kunne han tale polsk næsten flydende i løbet af et par måneder. Selv mente han, at der måtte være tale om en begavelse for fremmede sprog, som han desværre hidtil ikke havde haft muligheder for at udvikle.

Siden blev han forflyttet til en bestemt egn i Ukraine nord for Kiew. Og her følte han sig straks hjemme. Alt omkring ham stemte overens med en række erindringsbilleder, som først nu dukkede frem i hans

hjerne. Efter krigen fik han opklaret, at en af hans fjerne forfædre omkring 1580 var trådt i kongeriget Polens militærtjeneste og i mange år kæmpede mod russerne i netop denne nordukrainske egn. Han giftede sig siden med en polsk adelsmands datter og vendte hjem til Tyskland.

ENDNU et mærkeligt tilfælde:

Heinrich Dolpe fra Württemberg følte sig allerede fra barnsben næsten magisk draget til gamle fæstningsværker. Han slugte alle bøger om emnet og brugte alle ferier til vandringer langs de gamle befæstningsanlæg ved Rhinen, i Holland, Norditalien og Nordfrankrig. Endnu før han besøgte stederne var han i stand til at beskrive de underjordiske rum, antallet af mandsskabs-belægninger o. s. v.

Slægt og venner begyndte at drille ham med øgenavnet „fæstningsnarren“. Men ved at forske i stamtavlen fandt han som ældre mand ud af, at en af hans forfædre faktisk havde stået i fransk militærtjeneste og i over tyve år var højre hånd og stedfortræder for marskal *Vauban*, „solkongen“ Ludvig den Fjortendes berømte fæstningsbygmester...

DER er her omtalt nogle yderliggående tilfælde af et „møde med fortiden“. Men jeg vil tro, at mange selv har oplevet noget lignende. Man kører gennem et ukendt landskab og nyder den stadig vekslende udsigt. Da vognen når et højdepunkt, og et nyt panorama viser sig, har man pludselig fornemmelsen af, at „det dér kender jeg jo... her har jeg allerede været én gang!“

* Stævnemøde med fortide
*
* - blade af den glemmebog,
*
* som slet ikke
* eksisterer
*
*

– selv om man med sikkerhed ved, at det ikke *kan* være tilfældet.

Eller man underholder sig med et fremmed menneske i et fremmed lokale og er pludselig overbevist om, at man i alle enkeltheder har oplevet denne scene engang for lang tid siden. De samme gæster sad på de samme steder... ja, man er næsten på forhånd klar over, hvad der de næste sekunder vil ske eller blive sagt!

Jeg kender en bibliotekar, som i ramme alvor hævder, at hvis en *Aladdins* ånd førte ham til en bestemt egn af Indien, ville han straks kunne genkende alt. Og hvordan skal man forklare, at et sprog, som forlængst „døde“, pludselig lyder fra hynotiserede eller febersyge personer? Digteren Coleridge beretter i sit lærde tobinds værk „*Biographia Literaria*“, udgivet 1907, at en engelsk bondepige i et anfald af febevildelse begyndte at tale næsten flydende hebræisk, græsk og latin. Trods omfattende undersøgelser kunne man ikke finde hverken jødiske, græske eller romerske forfædre i hendes stamtræ. I et andet forunderligt tilfælde begyndte en ung svensk pige i gammeldags vendinger at fortælle om sit liv som ældre bondekone i det mellemste Sverige. Hun nævnede hendes og børnenes navn, bostedet o. s. v. Oplysningerne blev kontrolleret – de passede alle! En kone med samme navn levede det angivne sted i 1700-tallet. Men det var ikke muligt at finde noget slægtskab mellem hende og pigen.

VISSE menneskers tilsyneladende kontakt med fortiden har alle dage været et fængslende emne. Verdensreligioner er blevet opbygget på læren om en genfødsel. Psykologer har med alle teorier forsøgt at tyde „genoplevelserne“. For slet ikke at nævne okkultismen, der jo helt og fuldt går ind for eksistensen af gengangere, forbindelser med de døde o. m. a. Det kan og skal ikke benægtes, at der er drevet en svindel i kæmpeformat på disse fænomener, og at adskillige „vidnefaste“ tilfælde viste sig at være pure opspind. Men på den anden side peger tusinder og atter tusinder absolut sikre oplevelser og eksperimenter på, at der virkelig eksisterer en *sjæl*, som „i en eller anden form“ lever videre efter døden. Og desuden må vi ikke glemme eller overse, at vor hjerne – tankernes værksted – endnu stort set er udforsket... hvilket forøvrigt også gælder mange andre af kroppens gådefulde funktioner.

Det bedste barberblad - og
endda ikke mere end 30 øre

BLIV I

GODT HUMØR

HVER DAG MED

.....

REGINA RUSTFRI BARBERBLADE

.....

Den amerikanske soldat kunne „genkende“ lokaliteter i Naumburg, der var over hundrede år gamle.

Kan erindringer gå i arv fra slægt til slægt? Det synes at være den mest nærliggende forklaring på „genoplevelsen“, og i og for sig støder den heller ikke an mod allerede knåsatte fakta. Den berømte svejtsiske psykolog C. G. Jung går endda så vidt som at hævde, at myter, sagn, legender og eventyr, der har en påfaldende lighed verden over, skal tages som udtryk for et sjæleligt arvegods gennem utallige slægtled.

MEN der er også fornylig fremkommet en anden og mere „simpl“ forklaring af årsagen til genoplevelserne. Den kanadiske læge dr. Wilder Penfield, der er en af verdens berømteste hjerneforskere, mener at have bevist, at det drejer sig om falske erindringer som følge af en slags kortslutning i hjernens hukommelsescenter. Hver tanke er ledsaget af aktuelle erindringer, der straks hentes frem fra hukommelsen og sammenlignes med det øjeblikkelige syns-, lugt- eller hørelsesindtryk. På den måde skelner vi mellem smukt og grimt, farligt fra ufarligt, rødt fra grønt o. s. v. Sker der blot den mindste forstyrrelse i dette hjernecellernes lynhurtige jævnføringsarbejde – et ustandseligt gentaget „sådan var det før – sådan er det nu...“ – kan resultatet blive en illusion: „Som det er nu, var det engang før“.

Dr. Penfields eksperimenter har vist, at vor *spekulator* kan rumme næsten uhyggeligt mange, ja faktisk et ubegrænset antal erindringer, men at vi almindeligvis kun udnytter en brøkdelen af lageret. Han gik frem på den måde, at forsøgspersonerne ved lokalbedøvelse og altså fuld bevidsthed blev underkastet en lille operation, som åbnede adgang til selve hjernen. Med en ganske fin elektrode prikkede han nu snart her, snart dér – og med forbløffende følger. Det gjorde ikke ondt, thi hjernemassen er følelsesløs.

Da den ganske svage elektriske strøm ramte og pirrede et bestemt lille område, begyndte vedkommende at klynke som et barn. Da et andet parti blev berørt, udbød han: – Jeg hører sang med orkesterledsagelse... og begyndte at nynne med på melodien, en gammel schlager. Så snart dr. Penfield fjernede elektroden, blev melodien væk! Han berørte igen stedet – musikken tonede frem klar og ægte...

En student fra Sydafrika råbte midt under forsøget: – Jeg hører to af mine fætre snakke sammen! Det var, som stod de lyslevende i værelset, men samtidig var han ganske klar over, at de befandt sig mange tusinder kilometer borte.

DR. PENFIELD sammenligner meget træffende hukommelsescetret (der er på størrelse med en tændstikæske) med et arkiv, hvori der findes tusinder og atter tusinder „båndoptagelser“ og „filmsstrimler“ af *alt*, hvad vi siden barnealderen har set, hørt og oplevet. På et sted af hjernen, hvis overflade ikke er større end et frimærkes, gem-

mes tusinder af navne med portræt, tusinder af ord, udtryk og gloser i andre sprog. Så snart vi har brug for en eller anden oplysning, søger elektriske impulser gennem et slags „omstillingsbord“ straks frem til det pågældende sted. Bliver man spurgt: „Kender De C.F. Tietgen?“ kan der straks svares enten ja eller nej. Ingen aner, hvordan dette ufatteligt store arkiv kan gennemsøges og give besked så hurtigt. Vi møder en karakteristisk duft – straks vækkes et måske 30-årigt minde tillive. Vi ser i menneske-mylderet en ungdomsven. For et øjeblik siden kunne vi ikke huske, hvordan han så ud... nu har vi pludseligt hans billede present og kan se, hvordan hans bevægelser, smil, stemme o. s. v. har forandret sig i løbet af en lang årrække.

ALT tyder således på, at den berømmelige *glemmebog* slet ikke eksisterer. Selv om millioner af sanseindtryk tilsyneladende gik tabt, findes de alligevel i arkivet. Glemsomhed vil i grunden kun sige, at der er mangelfuld kontakt til hukommelsescetret. Gamle folk husker som regel alle enkelt-heder om livet i de „gode“ gamle dage, medens det nylig oplevede hurtigt viskes ud.

Det store mysterium er unægtelig, hvordan den uhyre mængde indtryk fæstnes til dette væv af celler og nerver... vaner, drømme, musikstykker, skak-kombinationer, flere fremmede sprog o. s. v., o. s. v. Måske får den elektriske impuls en masse brudstykker til at springe frem og forme et hele som bogstaverne i en neonreklame. Men antallet af nerveceller er langt fra så stort, at de kan klare registreringen i årevis. Hemmeligheden ligger måske i hjernecellernes utallige æggehvide-molekyler. Forsøg har vist, at ganske svage elektriske strømme kan ændre disse molekylers struktur. Det er derfor nærliggende, at hvert sanseindtryk straks giver et molekyle en bestemt markering.

Vor hjerne er resultatet af Moder Naturs tålmodige eksperimenter gennem meget rundt regnet en milliard år, så der er egentlig ikke noget at sige til, at hun vægrer sig ved at forære de entreprenante mennesker hjernens konstruktionsplan. Hvad *den* kan præstere, forholder sig som et atomkraftværk til en knibtang...

V. J. BRØNDEGAARD.

flying
FÖX

**stærke
og
drønsmarte**

den ideelle børnesko

Fås i str. 22 – 36

Str. 28 – 30
36,50

Selvbetjeningssystemet vil i løbet af de følgende syv til ti år komme til at præge halvdelen af levnedsmiddelhandelen – eller mere – i Danmark. For tiden er selvbetjeningsandelen i levnedsmiddelmarkedet femten procent, der er altså tale om forudsigelse af en voldsom fremgang. – Det er det schweiziske forskningsinstitut Continart, der forudser denne udvikling og mener, at en tilsvarende udvikling vil ske i Sverige, Norge, Vesttyskland, Schweiz og England. Vesteuropas øvrige lande vil nå den samme grænse fem-seks år senere, altså i 1970'erne.

Sverige er det europæiske land, der i dag er længst fremme med hensyn til selvbetjeningsystemet, idet en fjerdedel af alle svenske levnedsgoder købes i s-butikker.

Nu 162. Ingen bank har så mange lokalkontorer som Andelsbanken. Antallet af afdelinger og kontorer er nu steget til 162 med åbningen af kontoret i Faarevejle (under Holbæk afd.) og kontoret i Strandby (under Løgstør afd.).

Brugsforenings-jubilæer:

50 år: Ribe brugsforening den 14. aug., Edslev brugsforening den 17. aug. 25 år: Laven brugsforening den 18. august.

ENEVÆLDEN var ikke nogen dårlig tid for driftige borgere. Frederik III og hans efterfølgere nærede en naturlig mistillid til den gamle, danske adel. Man begunstigede de velsituerede borgerfamilier. Men disse velhavende borgere var ikke alle Vorherres bedste børn. Den gamle adel var ikke blødsøden, men i mange tilfælde var de borgerlige godsejere, der var begyndt i det små, hårdere mod deres hovbønder og udnyttede dem mere ubarmhertigt, end adelen havde gjort. Vi kender navne nok på borgerlige bondeplagere.

EN AF dem var landsdommer og godsejer *Knud Becher*. Hans bedstefar havde været hovbonde, hans far var den københavnske købmand Ahasverus Becker, som på en eller anden måde endte som forpagter af færgestedet ved Hvalpsund. Knud Becker havde været i lære hos landstingshøveder Peder Bering i Viborg, hvor han lærte så meget jura, som ville hænge ved. Så møder vi ham som ridefoged på Vallø gods.

Først var han ansat hos godsejer v. Plessen, men da Plessen solgte det store gods til kongen, (der forærede det til sin dronning Anna Sophie Rewentlow), kom han i hendes tjeneste og blev snart forfremmet til forvalter, en vigtig stilling i godsadministrationen. Dronningen må åbenbart have syntes godt om ham og været tilfreds med hans embedsførelse, for han blev udnævnt til vicelandsdommer.

Den velædle og velbyrdige hr. landsdommer var en mand, der ville frem. Han ville tjene penge, selv være godsejer, og han brugte ethvert middel for at blive en velstående mand. Det er bemærkelsesværdigt, at der i hans forvaltertid på Vallø blev anlagt sag mod et uforholdsmæssigt stort antal bønder, som krævedes dømt til at have deres fæste forbrudt „på grund af dovenskab og efterladenhed ved gårdens pasning“.

Forklaringen på denne hårdhed synes at være, at Becher skaffede sig fordele ved at betinge sig penge af nye fæstere.

ENGANG blev bønderne så oprørt over hans metoder, at de truede med at „slå hjernen ud“ på Vallø ladefoged, der var hans villige redskab. Ladefogeden måtte flygte alt, hvad remmer og tøj kunne holde for at redde sig fra de vrede hovbønder. Det førte til repressalier fra Bechers side, hvorefter bønderne drog til Freløssborg for at klage deres nød til kongen. Det fik de ikke noget ud af, og Becher sendte igen ladefogeden til gårdene for at „pante bønderne for deres ulydighed“. Han blev mødt af landsbyens kvinder „13 i tallet“, der

var bevæbnet med „prygler, spader og deslige værge“, og de brugte disse primitive våben så godt, at ladefogeden måtte flygte på sin hest for anden gang.

De tapre bondekoners forsvar for hus og hjem mod dronningens og Knud Bechers ladefoged blev naturligvis ikke ustraffet. Der blev nedsat en kommission til at dømme i sagen, og den afsagde strenge domme over bønderne.

Egne og mennesker

En Bonde plager

MEN MED de store stod denne grove og brutale godsforvalter på den bedste fod. Han var fadder i velhavende familier, omgangsfælle med egnens honoratiories, og hans brutalitet kom ham på ingen måde til skade på hans navn og rygte. Tværtimod blev han anset for en fremragende godsadministrator, der forstod at tumle de opsætsige bønder og skaffe sit herskab gode indtægter, samtidig med at der i al stilfærdighed blev en smuk sum til ham selv. Han blev da også gift ind i en pæn og velstående familie, og for medgiften købte han den store herregård Bækkeskov ved Vordingborg.

Også her behandlede han bønderne så groft og prøvede at pine så høje fæsteafgifter og så meget hovararbejde ud af dem, at de satte sig på bagbenene. En dag, da bønderne var tilsagt til hovararbejde, tærskede de en ladefoged halvt ihjel, og Becher måtte true med sit gevær, for at holde de vrede bønder i skak. Der var stadig ufred og processer mellem bønderne og Becher, som naturligvis fik villig støtte af øvrigheden. Der foreligger således et brev fra 1737 fra amtmand C. M. Schøller til Becher, hvori det hedder: – „For at tjene monsieur landsdommer har jeg ladet på forlangende i Vordingborg slots fangetårn den hidsendte husmand Lauritz Hansen forvare, og skal

han ved portners opsyn efter min dertil givne ordre blive nøje iagttaget, men på vand og brød understår jeg mig ej at lade bemeldte husmand udi arresten hendsidde, thi i så fald mennesket kreperede, var det under mit ansvar, og om det var den største morder, så nyder han dog sine 6 skill. daglig.“

BECHERS optræden overfor godsets bønder var efterhånden sådan at „de ikke kunne nære sig for ham og hans hårdhed“, og fandt, at der ikke var anden udvej end at slå ham ihjel. En aften i 1738 mødtes fire af godsets unge karle og blev enige om, at det skulle ske næste dag ude ved højbjergningen. Det hele gik efter aftalen. Becher kom ridende ud for at inspicere arbejdet, og da hestene var slået løs, befalede han en af de fire karle at optage sine heste. Den pågældende greb Bechers ridehest ved tøjlen, og Becher lagde ham et slag med sin spansk-rørsstok og prøvede at trække sin pistol frem. Men de andre bønder styrtede til, rev ham fra hesten og gik løs på ham med høtyve, jernriver og piskeskafte, indtil der var tilføjet ham „mangfoldige vunder og dødelige sår“. Da han var død, lagde de, som ikke havde været med til drabet, hånden på liget og sagde: „I navn faders, søns og helligands!“ Det var en gammel skik – ved håndspålæggelsen påtog enhver af de tilstedeværende sig et medansvar for drabet. Men samtidig betød de fromme ord, at den onde herremand var blevet dræbt i Guds navn.

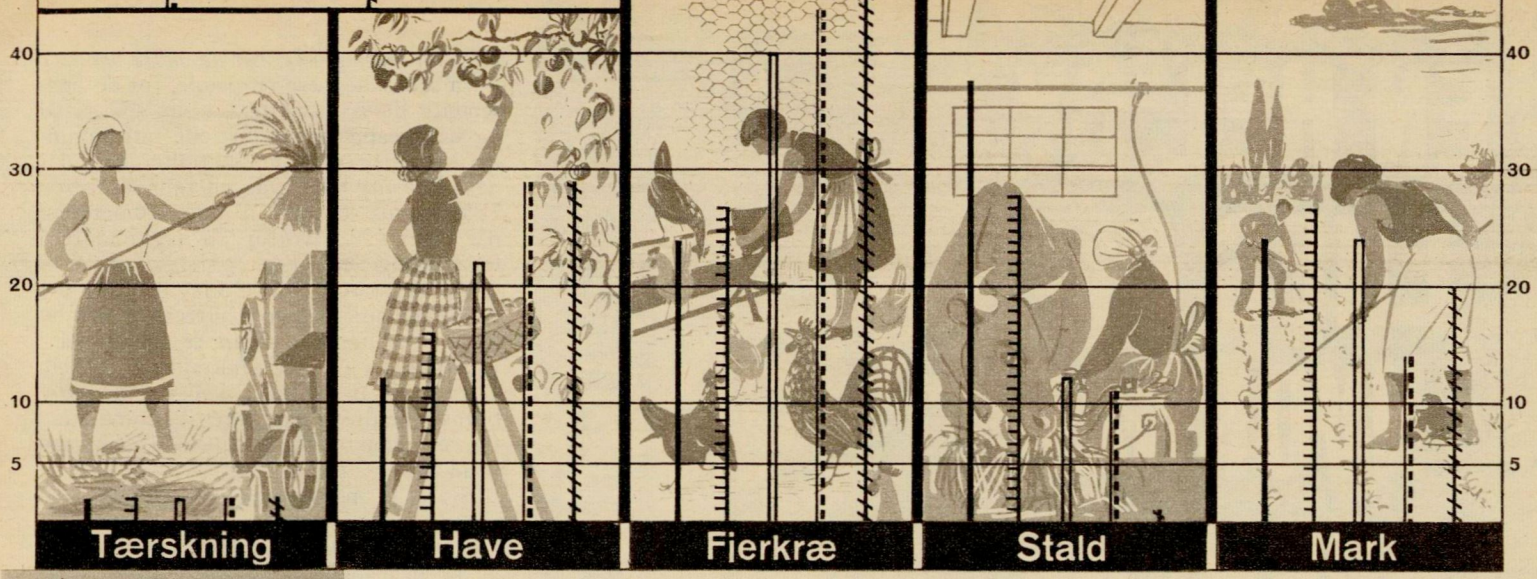
Det er en tankegang, som man må kende de gamle tider for at forstå. De fattige hovbønder var retsløse i forholdet til den mægtige herremand. Han kunne øve hustugt over dem, prygle dem, sætte dem i hundehullet, lade dem ride træhesten. Dommerne, som han i mange tilfælde selv udnævnte, dømte, som han ville. Alles hånd var vendt mod den usselige bonde, og når forholdene blev helt uudholdelige, havde han ingen anden udvej end at tage sig selv til rette. Men det skulle ske i Vorherres navn.

UGERNINGEN kom naturligvis til at koste bønderne dyrt. Elleve af dem blev henrettet på den mest barbariske måde.

Bechers enke lod sætte et smukt epitafium over sin afdøde ægtefælle i Everdrup kirke, så giftede hun sig hurtigst muligt med en anden herremand af mere fredssommeligt sind. Men skønt Knud Becher blev begravet med al den pomp og pragt, som det sømmede sig en jorddrot i de dage, fik han ikke fred i graven. På det sted i marken, hvor hans bønder dræbte ham, spørger det, og sagnet siger, at det er den onde herremand, der går igen.

= 30 - 50 ha.

= 50 - 100 ha.

134 landhusmødre har i et helt år ført nøjagtigt regnskab over deres deltagelse i landbrugsarbejdet. Undersøgelsen skyldes den kendte 1000-hjem undersøgelse, som - til overraskelse for alle, selv landhusmødrenes egne organisationer - afslørede, at ca. 75 pct. af landhusmødrene deltog i det egentlige landbrugsarbejde. Der er altså cirka 25 pct. flere landhusmødre end byhusmødre, der har udearbejde,

**...men
de vil
alligevel
ikke
bytte**

EN LANDHUSMODER har tit udeerhverv – i ordets dobbelte betydning. Det ved alle. Men hvor mange timer arbejder hun i bedriften? Hvor lægger hun sine arbejdstimer? Disse spørgsmål besvares af tegningen herover. 134 husmødre fra fem landbrugsgrupper (se streghforklaringen øverst i tegningen til venstre) har arbejdet inden for fem områder, og hvor stor procentdel af deres arbejdstid, der er lagt på hvert område oplyses af streghernes højde i tegningen. Jyske landhusmødres besvarelser er grundlag for tegningen, men bortset fra uvæsentlige forskelle dækker tegningen også sjællandske landhusmødres udearbejde.

Husholdningsudvalget under Landbrugsministeriets Produktivitetsudvalg har bragt disse oplysninger for dagen, og konsulent *Bodil Frederiksen* har bearbejdet undersøgelsen og forelagt den i en pjece: *Arbejdsregnskab*.

Fra 23 til 312 arbejdsdage

De 134 landhusmødre har med deres eventuelle kvindelige medhjælpere frivilligt gennem et helt år ført regnskab over de arbejder, de har udført. Og i det år, undersøgelsen stod på, arbejdede 61 af de 134 landhusmødre mellem 100 og 200 dage uden for hjemmets rammer – og det er samtlige arbejdstimer divideret med 9 arbejdstimer pr. dag. Godt den anden halvdel arbejdede ude mellem 50 og 100 dage. En enkelt husmoder præsterede med sin pighjælp ialt 312 arbejdsdage, altså et helt arbejdsår. Hendes modsætning arbejdede ude 23 arbejdsdage på et år.

Der er ingen forskel på Jylland og øerne. Arbejdsindsatsen er lige stor, dog var den jyske landhusmoder mere med i stalden end hendes kollega på øerne, som til gengæld gav mere til havearbejdet.

Hvad arbejdes der med?

Arbejdsområderne varierer med ejendommenes størrelse. På de mindre ejendomme brugte husmoderen mellem en tredjedel og en fjerdedel af sin samlede arbejdstid til fjerkræpasningen, mens hun på de større ejendomme brugte op til halvdelen af sin arbejdstid til dette formål. Det samme forhold gør sig gældende med havearbejdet.

På næsten alle ejendomme fra tre til tyve hektarer var husmoderen også med i stalden. Hun malkede (i 116 af 134 tilfælde med malkemaskine), fodrede dyrene, vaskede spande o.s.v. I marken var det især lugning af roer, hun tog sig af. På ejendomme, hvor man dyrkede tidlige kartofler, lagde disse også beslag på en del arbejdstid. Husmødrene på de større

ejendomme brugte mere tid til høstarbejdet end husmødrene på de mindre ejendomme.

Det viste sig, at det var almindeligt, at husmoderen var med til tærskningen. – Det er et af de arbejder, man er mest ked af at være med til, for man bliver så snavet af det, røbede *Marie Hansen*, der er formand for husmandsforeningernes husholdningsudvalg.

Hun er ikke overflødig

Landbrugets mekanisering har langt fra gjort landhusmoderens udearbejde overflødigt. Tværtimod ser det ud til, at da fremmed mandlig arbejdskraft aftager, bliver det nødvendigt, at husmoderen taget et ekstra nap med på de travle tider. Undersøgelsen viser også, at visse „mandsarbejder“ som gårdens renholdelse mange steder bliver overtaget af „de svage kvinder“.

Men hvad bliver der så til gengæld gjort for at lette landhusmoderen i hendes arbejde i hjemmet? Tolv af de 134 husmødre havde ikke vand indlagt i køkken eller bryggers. Femten havde hverken gas eller elektricitet til madlavningen. Vasken havde de dog fået rationaliseret, hundrede havde vaskemaskiner, og resten sendte vasken ud. Noget overraskende er det vel, at de husmødre, der var *mindst* ude i arbejdet, havde de *fleste* tekniske hjælpemidler i deres køkken. Det understreges af pjecen *Arbejdsregnskaber*, at forbedringer inden døre må komme som et naturligt led i de forbedringer, der gennemføres i den øvrige del af landbrugsbedriften.

Vi vil ikke bytte

Undersøgelsen viser, at landhusmødrene har nok at bestille, men det skal man ikke ynke dem for, sagde formanden for landboforeningernes husholdningsudvalg, *Rigmor Pindstrup*, da undersøgelsens resultater blev forelagt. Tværtimod er landhusmoderen glad for sit arbejde. Hun er i sjælelig balance og har ikke som byhusmoderen problemer i forbindelse med sit udearbejde. – Vi har jo børnehaven derhjemme, sagde *Marie Hansen*, og *Ellen Villemoes Andersen* fra de danske husholdningsforeninger sagde: – Vi skelner ikke mellem mere eller mindre fint arbejde.

Alle tre var de enige om, at selv om der er meget udearbejde, de godt vil undvære, vil landhusmødrene alligevel ikke bytte med fabriksarbejdersken, ekspeditricen eller damefrisørinden.

Men dette bytte vil landets unge kvindelige medhjælpere gerne gøre – hvorfor?

BMB

EN HEL BY ENES OM, HVORNÅR BØRNENE SKAL IND OG I SENG

OG ENES OGSÅ OM LOMMEPENGENE

Hvorfor må jeg ikke, når de andre må...?
Børn skal ikke være ret gamle, før de præsenterer deres forældre for det spørgsmål og dets mange mere specielle udformninger: Hvorfor skal jeg så tidligt ind, når de andre må blive ude en time længere? Hvorfor må jeg ikke komme i biografen, når Lise må? Hvorfor får jeg mindre i lommepenge end Per? o.s.v., o.s.v. ...

De fleste forældre er klar over, at det er pædagogisk uklogt at give efter for det krav, som ligger i sådan et „spørgsmål“ – og gør det alligevel. Ialtfald undertiden. Det er lidt af en ond cirkel, for *de andre* børns forældre er naturligvis i samme situation og udsættes for et lignende pres, men hvad skal man gøre...?

Svaret er måske at hente i Örebro – en svensk industriby af størrelse omtrent som Odense. Her har man grebet dette problem an på en måde, som har vakt opsigt i hele Sverige, og som også i Danmark må være en smule eftertanke værd. Det er nemlig lykkedes at samle så at sige hele byen om en ganske præcis fastsættelse af, hvornår børnene bør gennes ind om aftenen og hvor meget de højst bør have i lommepenge – to af de spørgsmål, som vel også i Danmark er blandt de hyppigste årsager til kontroverser mellem forældre og børn.

Hvis lille Kerstin eller Ingemar fra Örebro forsøger at få forlænget udgangstilladelsen under henvisning til, hvad „de andre må“, er hr. eller fru Johansson i den lykkelige situation, at de kan tage en pjece, som findes i ethvert af byens hjem med skolesøgende børn og læse højt:

Børn bør om aftenen ikke være ude længere end

7– 8-årige: senest til kl. 18,00

9–10-årige: senest til kl. 19,00

11–12-årige: senest til kl. 20,00

13–14-årige: senest til kl. 21,00

15–16-årige: senest til kl. 22,00

Drejer det sig om lommepenge, kan man i samme brochure finde lige så præcise anvisninger. De bør højst udgøre, står der,

for 7– 8-årige: 0,50 kr. pr. uge

for 9–10-årige: 1,00 kr. pr. uge

for 11–12-årige: 1,50 kr. pr. uge

for 13–14-årige: 2–3 kr. pr. uge

for 15–16-årige: 4–5 kr. pr. uge

Det er svenske kroner, og desuden er prisniveauet lidt anderledes i Sverige end i Danmark, så en direkte sammenligning med danske forhold lader sig ikke foretage – men det er også mere *enigheden* om disse satser end deres størrelse, man bør hæfte sig ved.

ALT HVAD der findes af pædagogiske myndigheder i Örebro fra skolebestyrelse til børneværn samt meget brede forældrekræde har enten været med at udarbejde denne pjece eller har stillet sig bag den – og man synes virkelig at følge dens anvisninger. Ikke 100 pct., men dog så vidt, at det direkte kan ses på aftenlivet i en række bydele.

Der kan indvendes adskilligt mod generaliseringer indenfor et område som børneopdragelse. Lederne af Örebrokampagnen går imidlertid ud fra den betragtning, at

en af de grundlæggende årsager til mange opdragelsesvanskeligheder er forældrenes tvivl og vaklen. Denne rådvildhed, ræsonnerer man, står igen i forbindelse med, at mange af de normer, man havde at holde sig til i „de gode gamle dage“ nu er brudt sammen, men ikke erstattet af nye.

Heroverfor batter det naturligvis ikke at komme med henvendelser, der i abstrakt almindelighed anbefaler forældrene at tage sig noget mere og noget bedre af deres børns opdragelse. Man må sige noget konkret, noget enhver kan tage og føle på.

Tilsyneladende er det måske ret uvæsentlige spørgsmål, man har sat ind på sammenlignet med ungdomskriminaliteten og andre udslag af virkelig vanartethed, men Örebro-pjecen fremhæver, at navnlig børnenes renden ude sent om aftenen let kan føre videre til noget, som er værre.

Når det er gået et barn ilde, siger forældrene ofte: Det troede jeg aldrig kunne ske for mit barn. Ofte ville det ikke være sket, hvis barnet havde fået lært at komme hjem i ordentlig tid om aftenen.

Politiets erfaringer tyder på, at der er noget om snakken. Ungdomskriminaliteten er mindsket påfaldende i Örebro under denne kampagne og er nu den laveste i de svenske byer, det kan være rimeligt at sammenligne med, mens man for få år siden havde et foruroligende antal bander af ungdommelige eller helt barnlige lovovertrædere. Hvor meget af æren derfor, man kan tilskrive selve den her omtalte kampagne, lader sig vel ikke måle direkte, men virkningerne er dog ialtfald af en sådan art, at alle større svenske byer og flere hundrede andre kommuner har anmodet Örebro om opskriften.

SENGETID og lommepenge er ikke de eneste problemer, kampagnen har taget op. F. eks. forsøger man at få fastslået det fyldte 16. år som aldersgrænsen for, at børn får lov at ryge. Skulle vi ikke kunne enes om dette? er mottoet, og foruden hensynet til børnene slår man navnlig på forældrenes solidaritet:

Tænk også på naboerne. Alle ved, hvordan det går i et kvarter, hvor en familie tillader børnene at løbe ude så sent, de har lyst. I alle andre familier gentages da spørgsmålet „hvorfor må jeg ikke, når de må?“ Kunne vi ikke enes om at tage lidt hensyn i den retning? Tænk lidt på det besvær, som andre familier får af Deres barns uvaner. Her har små årsager ofte store virkninger. Lad os tage hensyn til hinanden.

At forældrene i Örebro har været glade for at få noget fast at holde sig til, foreligger der mange udtalelser om. Da man i vinter havde arrangeret 6 forældremøder for at få talt nærmere om tingene, var tilstrømningen så voldsom, at man måtte holde i alt 19 møder. Kampagnen går derfor videre, og det vil sikkert vise sig, at der er adskilligt flere områder, hvor et fælles forældre-fodslag kan have gavnlige virkninger. I Sverige som i Danmark har den indbyrdes konkurrence f. eks. drevet niveauet for, hvor mange penge, man skal have med på skoleudflugt o. l. op til grænsen af det urimelige – eller et stykke længere.

Forretningsfører Marius Pedersen byder de nye medarbejdere velkommen i storafdelingen. Til højre for ham står borgmester Holger Jensen. – Herunder er nogle af turens deltagere i samtale med fællestillidsmand Carl Johan Jacobsen.

VELKOMST TIL NYE BORGERE

OM KORT tid vil Vordingborgs indbyggerstal vokse med cirka 100 familier, nemlig når FDB's nye storafdeling i byen tages i brug, og udover hvad storafdelingen ellers vil betyde, kommer denne tilflytterstrøm til at vende op og ned på mange ting i byen. Skattedirektøren vil med glæde notere, at byens indtægter stiger; stadsskoleinspektøren vil klø sig i hovedet for at finde ud af, hvor de mange nye børn skal anbringes – og sådan melder der sig forventninger og problemer hos myndighederne.

Men forventningerne og problemerne er naturligvis ikke mindre hos de 100 familier, der nu står overfor at skulle flytte. Var det ikke en idé, om de to parter – myndigheder og tilflyttere – i forvejen mødtes for at sludre om sagerne?

Jo – og en god ide oven i købet. Det viste sig tydeligt, da FDB realiserede tanken og arrangerede sådanne sammenkomster for tilflyttere med ægtefælle eller forlovede og Vordingborgs myndigheder med borgmester Holger Jensen i spidsen. Her fortalte erhvervschef Kolstrup, socialinspektør Hans Pedersen og stadsskoleinspektør Anders Hanssen om byen og om, hvorledes administrationen vil hjælpe med at løse tilflytternes problemer.

En efterfølgende køretur byen rundt bibragte samtidig deltagerne et beskedent kendskab til Vordingborgs udseende, som mange af tilflytterne her for første gang stiftede bekendtskab med.

Besøget i Vordingborg var naturligvis kombineret med præsentation af den kommende storafdeling, som forretningsfører Marius Pedersen – storafdelingens leder –

gennemgik, ligesom der var besøg på den byggeplads, hvor et lokalt boligselskab i samarbejde med FDB bygger en serie rækkehuse. De tilflyttere, der skal bo her, kunne nu vælge tapet, tage mål til gardiner og foretage de ting, som nu engang går forud for indflytning i en ny lejlighed.

De 100 familier kommer fra København, Slagelse og Nykøbing F, og hver by har haft sin fællestur til Vordingborg. Når FDB har arrangeret disse ture, er det i forståelse af, at man i talen om rationalisering – og de nye storafdelinger med nedlæggelse af gamle afdelinger andetsteds er jo netop udtryk for rationaliseringsbestræbelser indenfor FDB – ikke må glemme de menneskelige sider.

På forskellige måder prøver FDB at holde de familier, der må flytte, skadesløse for udgifter og besvær, og gennem de tre by-besøg håber man at have været med at skabe kontakt mellem by og tilflyttere til gavn og glæde for begge parter.

DER ER byer, hvor man skal ase sig gade op og gade ned for at få et indtryk af byens specielle atmosfære og struktur. Men sådan er det ikke i Kalundborg. Her behøver man kun at gå op på Møllebakken, hvortil man stiger ad en magelig stentrappe mellem nydelige anlæg, forbi mindestene for genforeningen og befrielsen, og her oppe fra, hvor i sin tid syv stubmøller greb vinden for at gøre korn til mel, ser man nu byen ligge udbredt foran sig på bakkens sydskråning ned mod fjor-

den, den fjord, der er formet som en delfins snappende gab med halvøerne Røsnæs og Asnæs som over- og underkæbe.

Her oppe fra bakken ser vi fortid og nutid som to strømme flyde sammen og blive til en. Mod øst skimtes havnens moderne, cementgrå siloer, og mod vest fanges øjet af Kalundborgs femtårnede kirke, der er en af Nordens mærkeligste kirkebygninger. Og mellem disse yderpunkter ligger hus ved hus – nye og gamle mellem hinanden. I dette fugleperspektiv får byen et

skær af uvirkelighed over sig, som var det ikke rigtige mennesker, men salig Swift's lilleputter, der boede her.

Skrigende alliker sætter stopper for videre drømmerier i den retning. Disse skrålhalses stamtafle må kunne føres talrige århundreder tilbage, idet det menes, at Kalundborg er opkaldt efter dem – kær'ne, som de hed i gamle dage.

Kirken med dens irgrønne spir er tilsyneladende deres yndlingsdomæne og har formentlig været det siden 1170, da Esbern Snare lod den bygge. Og den må have virket umådelig imponerende i de tider. Alligevel kan dens indre synes temmelig lille og sammentrykt, selvom der er højt nok til loftet under midterhvelvingerne. Under en voldsom storm i 1827 styrtede kirkens hovedtårn sammen. Det havde godt nok modstået seks et halvt århundredes Kattegat-orkaner, men bærepillerne var ikke så svære, som de burde være, og i den nyere tid havde man tilmed indrettet begravelser under selve kirken og derved svækket pillernes fundament.

Måske har kirkens ejendommelige form forbindelse med, at den oprindelig er en borgkirke. Den har ligget omtrent midt i et omfattende fæstningsanlæg, som Esbern Snare opbyggede, og måske har den været et led i selve befæstningen.

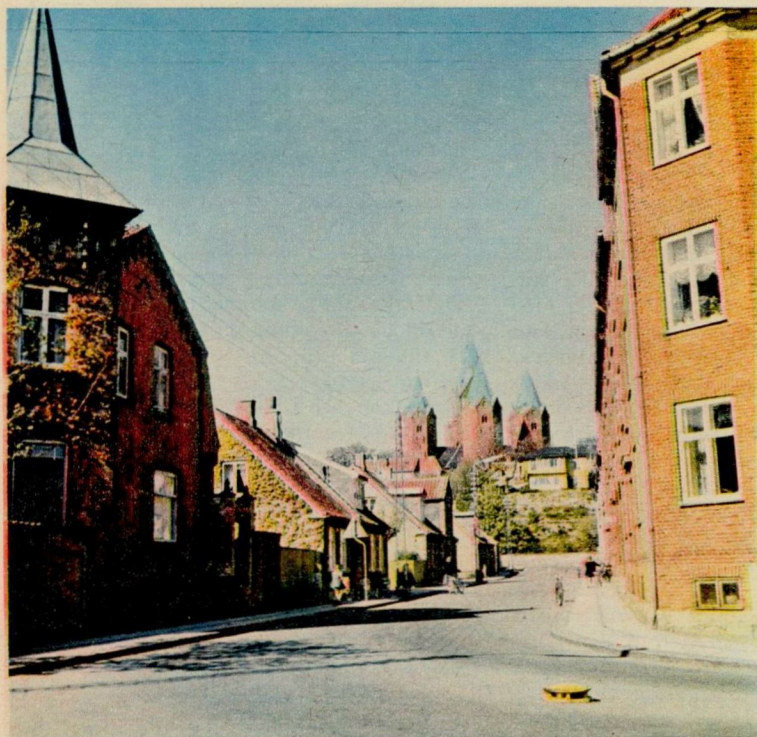
Ringmure med tårne har omhegnet den store fæstning, ved hvis øst- og vestende der lå sværtbyggede borge. Man har fundet ruiner af dem, ligesom man har

fundet en bymur på 2½ meters tykkelse. Hele byen var dengang een fæstning. Fæstningen beskyttede borgerne, og danehof og kongefester gav den indtægter.

Indenfor de tykke mure lå dengang Kalundborg slot – ligeledes grundlagt af Esbern Snare. Det lå omtrent, hvor nu byens rådhus – en ikke særlig dekorativ, grå kasse fra forrige århundrede – ligger. Det var i dette slot, Christian II henlevede sine sidste år som statsfange. Hvorfor har man forresten ikke på byens torv rejst en statue for ham, vor første borgerkonge – denne mærkelige, vilde idealist med det splittede sind og den tragiske skæbne. Han måtte nok kunne inspirere en billedhugger.

Kalundborg slot har rummet mange andre statsfanger, men har også huset besøgende fyrster og dannet rammen om store fester og kraftig livsudfoldelse. Også danehof – rigsforsamling – har været holdt her, og vigtige beslutninger for land og rige er i sin tid truffet i de nu forsvundne sale. Fremmede krigsmænd har huseret her; den norske jarl Mindre Alf besatte og plyndrede slottet i 1287, og svenskerne var lige så hårde ved det i 1658–60 som 300 år senere ved det danske landhold: de pulveriserede det ganske med så hårde og velrettede skud, at dets saga (altså slottets) siden var ude!

Men var slot og fæstninger i forudms dage vigtige aktiver for byen, var havnen dog en nok så givtig indtægtskilde. En stor korneksport er gået herover, og især til Norge er via Kalundborg solgt

BORG

flæsk, brændevin og huder, mens trælast og jern er kommet hertil i bytte. Livlig handel har her altid været; i privilegiernes tid var Kalundborg således en af de få sjællandske byer, der havde ret til at drive handel på udlandet.

I tiden under og efter første verdenskrig var Kalundborg iøvrigt ved at tro på en ny glansperiode. Det var, da ingeniør V. Henckel foldede sig ud som byens matador. Skibsværft og flydedokken var hans store værk. Det blev bygget i en fart, og i 1918-19 beskæftigede det cirka 1200 mand. Året efter måtte hele herligheden likvidere, og Henckel forsvandt fra byen – for nogle år efter at dukke op som byggespekulant i København!

Nu ligger svovlsyrefabrikken på det tidligere skibsværfts grund – men et synligt minde om Henckel har Kalundborg dog stadig, nemlig Industrihotellet, som den store skibsværftsdirektør og tilsyneladende mangemillionær lod opføre. Det fortælles, at det var for at drille værten på det gamle hotel Postgården. Da Henckel en dag ville klage til værten på Postgården over visse mangler ved hotellet, kom det til et skænderi mellem de to, og i al sin magt og vælde rejste matadoren sig da og svor på, at han nok skulle sørge for et nyt og hypermoderne hotel i Kalundborg – og så kunne Postgården og dens vært have det så godt! Og som sagt, så gjort. Henckel gned på sin Aladdin-lampe – og se: et nyt, flot hotel skød op af jorden. Henckel fik iøvrigt ikke megen glæde af det –

og Postgården led tilsyneladende ikke megen skade . . .

Ja, det var lidt fortid, der dukker op i én, når man sådan står på Møllebakken og lader blikket vandre. Slottet er væk; bymuren er væk; Henckel og hans gullashplaner er borte – men *havnen!* Den er der stadig og vokser forøvrigt. En udvidelse er netop i gang med henblik på en udbygning af hurtigruten fra Kalundborg til Århus. Man undrer sig i Kalundborg over, at Statsbanerne ikke forlængst har gjort mere ud af denne rute. Den kan aflaste Storebælt, og ikke at forglemme er den isfri betydelig længere end bæltet. Nye siloer er det sidste årstid rejst ved havnen, og på den anden side af fjorden ser man Asnæsværkets karakteristiske profil – her er Danmarks dybeste oliehavn. Nu vil man måske ikke helt anerkende Asnæsværket som hørende til det egentlige Kalundborg – men det er slet ikke sikkert, det varer så mange år, før byen har vokset sig stor i den retning. Hvor der er beskæftigelse, kommer boligbyggeri. Siden kommer handelsfolk til, og lidt efter lidt har man et helt nyt kvarter. . .

Lad os slutte vort besøg med noget af det, der er karakteristisk for Kalundborg – noget, der tilsyneladende er en yndet fornøjelse i byen: at slå os ned ved havnen og være med til at modtage båden fra Jylland. Der står allerede mange på kajen og spejder ud over vandet. Dens let kendelige skorsten skimtes ude bag Gisseløres to slanke radiotårne, hvorfra Kalundborgs navn talløse gange

er sendt ud i æteren. Den kommer hastigt nærmere og sætter stævnen ret mod jernbanestationen for så at svaje 90 grader og stiltfærdigt at lægge siden til bolværket. Det ser så uhyre let ud, men må være lidt af et kunststykke, når barometret står på storm.

Og lidt efter er en strøm af mennesker, belæssede med kufferter og pakker på vej tværs over stenbroen til banegården for med toget at fortsætte mod andre egne – et kortvarigt, hektisk sceneri, hvorefter livet i Kalundborg ven-

der tilbage til det normale, noget sindige tempo som det sømmer sig for en by, der gennem mange århundreder har set store og små begivenheder vende op og ned på tilværelsen.

Hermed slutter artikelserien: Vandringer i den danske provins. Med tekst af Steen Christensen og farvefotografier af Egon Rasch har følgende byer været omtalt i år: Mariager (nr. 1), Kerteminde (nr. 3), Viborg (nr. 4), Vejle (nr. 5), Fåborg (nr. 6), Tønder (nr. 7), Thisted (nr. 8), Næstved (nr. 9), Herning (nr. 10), Sorø (nr. 11), Maribo (nr. 12) og Kalundborg (nr. 13).

Hytter i alle mulige konstruktioner i børnebyen i Brede.

EN mand havde lagt mærke til, at børnene i hans nabolag gik rundt og kedede sig gudsjammerligt. Det var et nydeligt kvarter – rækkehuse med nymalede stuer og velplejede haver. Alt for fine til at børnene rigtigt kunne lege i dem. De søgte ud på vejen, men dér var heller ikke særlig spændende at være. Af lutter kedsomhed gav de sig til at drille og tyrannisere hinanden.

I nærheden lå en mark, hvor jord og byggematerialer blev læsset af. Mange børn forsøgte at bygge huler og hytter af de forhåndenværende ting, men det endte altid med krig og ballade og ødelæggelse.

Al denne kedsomhed og ufredelighed generede manden. Han var selv far, og han syntes, det var sørgeligt, at børnene ødslede deres fritid væk på en så negativ måde. Så besluttede han at gøre noget ved sagen. Hver søndag samlede han kvarterets børn til sporleg i skoven. På den måde vandt han deres fortrolighed. Han skaffede sig tilladelse til at benytte marken som byggelegeplads, og for at forhindre terror og ødelæggelse lod han børnene vælge et byråd og en politimyndighed, som alle på legepladsen havde at rette sig efter.

På den måde blev hulebyen i Brede til. Det begyndte med huler, men de løb fulde af vand, når det regnede, og skred alt for let sammen. Derfor gik man over til at bygge „rigtige“ huse af såkaldte skaller, som bliver købt på et savværk. Børnene betaler selv en trediedel af, hvad materialerne

koster; resten skaffer de ved gartneri og ved at afholde fester til fastelavn, Sankt Hans, høst o. s. v.

Idag er den store losseplads tæt belagt med hytter i alle mulige konstruktioner og med små haver omkring. Det årlige budget er på 2000–3000 kr. Nogle af børnene hol-

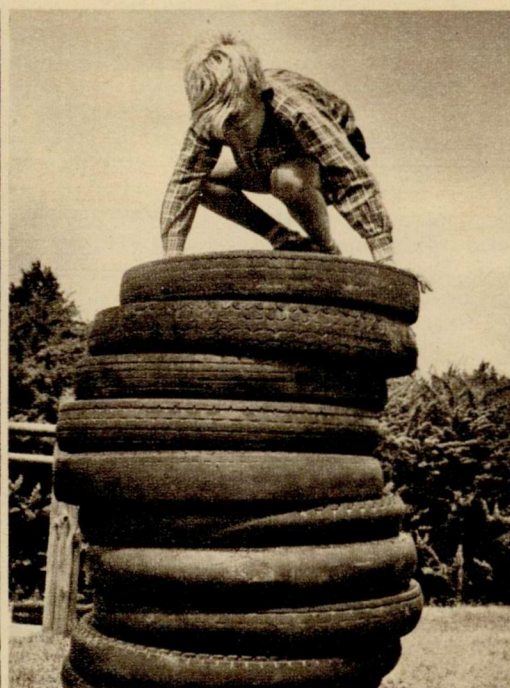

Der tegnes i børnehaven.

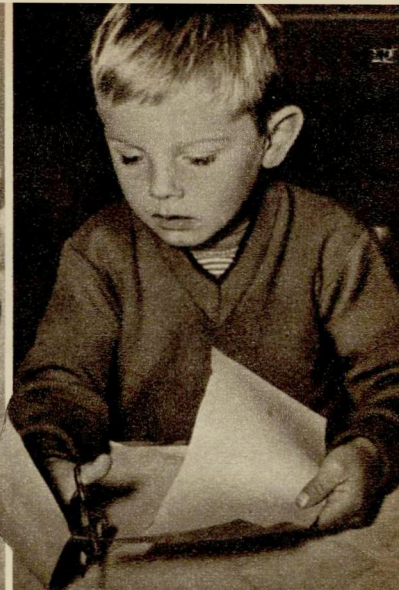
Samfundsudviklingen har gjort børnenes beskæftigelse til et problem. Mange forældre føler savnet af en børnehave, en byggelegeplads eller et fritidshjem, hvor barnet kan hente frugtbare impulser. Forældrene kan selv tage initiativet til at få løst deres problem. Men hvordan griber man sagen an rent praktisk?

der dyr – høns, kaniner og geder. Denne byggelegeplads drives helt privat, og det er stadig den samme mand, der står bag – havearkitekt Erik Mygind. Takket være ham er kedsomheden afløst af positiv foretagsomhed, og ufredeligheden er reduceret til et minimum. Der kræves et stadigt tilsyn og en stadig ansporing af børnene, hvis de ikke skal falde tilbage til de gamle unoder. Man forbløffes over, at et enkelt menneske kan klare denne vældige opgave i sin fritid.

Betydningen af sund beskæftigelse er ved at sive ind. Flere og flere forældre – også blandt de bedrestillede – erkender, at deres børn har for dårlige beskæftigelsesmuligheder. Mange erkender også, at de ikke selv er i stand til at give deres børn de rigtige legemuligheder, dels fordi lejligheden er for lille og omgivelserne for snævre, dels fordi forældrene savner opfindsomhed og tålmodighed til at holde børnene beskæftiget en hel dag igennem. Nogle steder mangler vel også viljen til at afstå en stump

Dejligt legetøj.

Belærende spil, et mester jakel teater, papir at klippe i og male på, er blandt det beskæftigelsesmateriale, børnene er mest glade for, og det er også blandt det, som er billigst i anskaffelse.

jord til børnene og affinde sig med det rod, som følger med aktiv udfoldelse. På den måde opstår behovet for børneinstitutioner med pædagogisk sigte: byggelegepladser, halvdagsbørnehaver, fritidshjem og ungdomsklubber. At disse institutioner også kan have socialt sigte, siger sig selv.

Andre ting kan spille ind. Mødrene føler sig undertiden stærkt bundne af småbørnene, navnlig hvis de tidligere har haft udeerhverv og været vant til en afvekslende dag. De har interesser, som de gerne vil holde ved lige, eller de trænger simpelthen til at være sig selv en gang imellem. Det er de „vrede“ unge koner, som *Lis Groes* skrev om i *Information* for nogle måneder siden. De savner steder, hvor de kan parkere deres børn under betryggende, pædagogisk forsvarlige forhold.

Alt i alt er der idag en vældig interesse om disse spørgsmål, og fra statens side vil man gerne yde støtte til legepladser, børnehaver og andre forebyggende børneinstitutioner. Også mange kommuner er indstillede på at hjælpe, mest hvor der foreligger et socialt behov – d. v. s. hvor mødrene er tvunget til at gå på arbejde af økonomiske grunde – men ofte også, hvor et udpræget pædagogisk behov gør sig gældende. Men først må det påvises, at der overhovedet foreligger et behov, og hvem er nærmere hertil end forældrene? Man sporer også hos forældrene en sund vilje til at tage et initiativ, men ofte bliver det ved tanken, fordi de ikke ved, hvordan sagen skal gribes an, og vel også fordi mange ikke er klar over, at loven om forebyggende børneinstitutioner åbner god adgang til støtte.

Hvordan ligger mulighederne rent praktisk? Det spørgsmål vil vi tage op her for at lede interesserede forældre ind på rette spor. De følgende oplysninger har vi hentet hos *Esther K. Pedersen*, som er forretningsfører for Landsforeningen Frie Børnehaver og Fritidshjem, hos småbørnspædagogen *Inger Kristine Mortensen*, som repræsenterer Dansk Børnehaveråd, og hos havearkitekt *Erik Mygind*, som er med i det nystiftede Dansk Legepladsselskab.

Lad os begynde med det mest enkle: Hvis

en lille kreds af mødre finder ud af, at de trænger til en ugentlig fridag uden børn, kan de jo helt privat passe hinandens børn på skift, hvis de har plads til det eller har en legeplads i nærheden, hvor de kan gå hen med børnene. Det lader sig uden videre gøre, hvis der ikke er over syv børn. Er der flere, skal ordningen godkendes af Direktoratet for den forebyggende Børne- og Ungdomsforplejning.

Det lyder så enkelt, dette med at passe hinandens børn. I virkeligheden kræves der

stor samarbejdsvilje og takt hos alle parter. Men det *kan* gøres.

Mere kompliceret bliver det, når det drejer sig om mange børn, for da kræver myndighederne visse krav opfyldt, og det koster penge. Men det behøver ikke strande på økonomien. Hvis der virkelig er behov for en børnehave, en legeplads, et fritidshjem eller andet, giver loven gode muligheder for offentlig støtte. Kniber det med startkapital, kan man jo begynde småt.

Allerførst må man bevise, at der fore-

OLE BOLE GIK I SKOLE...

Stafet er den ideelle skolestrømpe – smart, slidstærk og helt i de unges smag. Dessin 1050 i uld og nylon med tå- og hælforstærkning fås i flere fine farver og koster i str. 5

5,95

Stafet

- en kvalitetsvare fra

**Ta' BUKO
til bords...**

HJEM OG FAMILIE

ligger et behov. De forældre, som tager initiativet, må simpelthen slide trappegangene i kvarteret, til de har samlet underskrifter fra et passende antal forældre – f. eks. 20 eller 40. Så stifter man en forældreforening, som evt. kan holde sine møder i det stedlige biblioteks studiekredslokale. Der vælges ledelse, man går på jagt efter et lokale og undersøger, hvad indretningen vil koste, hvad der behøves af legetøj og materialer, og hvad børnehavelærerinden og hendes eventuelle assistent skal have i løn. Derefter går man til kommunen med et overslag over de påregnede udgifter. Hvad lokalet angår, er det jo muligt, at kommunen eller boligselskabet kan stille noget til rådighed. Desuden må man knytte kontakt med Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorg, som formidler statstilskudet, og med kredslægen, som er den lokale sundhedsmyndighed. Man kan spare en masse besvær og fejlgreb, hvis man på et tidligt tidspunkt henter råd hos en organisation, som har erfaring i at oprette forebyggende børneinstitutioner, f. eks. Frie Børnehaver og Fritidshjem (som også tager sig af legepladser, småbørnsstuer, ungdomsklubber og feriekolonier), Dansk Børnehaveråd, Børneringen og menighedsrådene. Desuden findes der udmærkede pjecer om emnet.

Hvor megen støtte kan man så håbe på til etablering og drift? Det afhænger af forældrenes økonomiske forhold. Hvis to trediedele af dem ligger under sygekassegrænsen, kan der opnås dobbelt så stort tilskud, som hvis flertallet ligger over. I bedste fald kan der fra stat og kommune tilsammen opnås 70 % støtte. Staten giver 30 %, som imidlertid forhøjes til 40 %, hvis kommunen yder 30 %. I velhavende kvarterer giver staten 15 %, som forhøjes til 20 %, hvis kommunen yder 15 %. Det bliver så forældrekrederens opgave at finde ud af, hvordan de resterende procenter kan bringes til veje. Måske er de selv i stand til at skyde penge i foretagendet, måske må de arrangere lotteri, fester o. l. for at få noget i kassen. – De nævnte tal gælder alle former for forebyggende børneinstitutioner.

Gennemgående er det lettere at opnå støtte til drift end til etablering. På den anden side er der så ofte givet støtte til etablering, at det absolut er værdt at forsøge. Hvis det viser sig, at forældrene selv må bekoste oprettelsen, gælder det om at skære udgifterne mest muligt ned, f. eks. ved at forældrene selv bidrager med inventar og arbejdskraft.

Viljen til at støtte de forebyggende børneinstitutioner svinger fra kommune til kommune. Enkelte steder kan det være så håbløst at opnå støtte både til etablering og drift, at man må se sig om efter andre muligheder, og her melder tanken om en andelsløsning sig.

Sammen med Landsforeningen Frie Bør-

nehaver og Fritidshjem har vi prøvet at regne ud, hvor dyrt det ville blive at være med i en andelsbørnehave. Tænker vi os en børnehave, hvor 40 børn kunne være 4 timer om dagen, skulle det være tilstrækkeligt, om hvert forældrepar indskød en andel på 300 kr. ved etableringen. Denne andel kunne så afhændes, når barnet ikke mere havde brug for børnehaven. Den månedlige udgift pr. barn ville blive ca. 65 kr. – og så forudsættes det, at man har to uddannede børnehavelærere, en ung pige og en rengøringshjælp. Naturligvis er disse

En kasseret sporgvogn på en legeplads benyttes som børneparkering. Børnenes ophold betales med timebetaling, men må dog ikke være en „fast“ foranstaltning.

tal rent skønmæssige, og hvis fingerfærdige fædre og opfindsomme mødre vil bidrage aktivt ved indretningen og eventuelt bistå ved driften gennem en turnusordning, er det muligt at reducere omkostningerne væsentligt.

Eet må man gøre sig klart: Hvis legesteder og børnehaver skal være mer end blot parkeringssteder – hvis de tillige skal give børnene gode beskæftigelsesvaner og udvikle dem menneskeligt og socialt – så kræves der kompetente ledere. Det kan klares af forældre, hvis de er villige til at ofre tid og omtanke på sagen, og hvis de har den fornødne pædagogiske indsigt, eller vilje til at skaffe sig den. Som nævnt er det gjort i Brede, endda af en enkelt person. Men næppe én af hundrede kan i det lange løb påtage sig det fulde ansvar og arbejde på ulønnet basis. Hvis man vil løse opgaven ad frivillig vej, vil det sikreste nok være at lade opgaverne gå på omgang inden for en større kreds af forældre. Tør de ikke selv binde an med opgaven – og det kan man ikke fortænke dem i – så har vi jo en fortræffelig stab af børnehavelærere og fritidshjemsledere, som kan sikre, at den pædagogiske side af sagen bliver tilfredsstillende røgtet.

Under alle omstændigheder er der sund fornuft i, at forældre finder sammen, snakker om deres problemer og søger at løse dem ved en fælles indsats. TOVE SMIDTH

De første varefakta - og flere på vej

HVORFOR ikke give forbrugeren de vigtigste oplysninger om en vares materiale og brugsegenskaber ved en deklaration på varen. Ja, hvorfor ikke? Men sagen er, at det ikke er særlig let at få producenterne til at gå med til at forsyne varen med sådanne oplysninger. Og mange andre end forbrugeren og producenten skal have et ord med i laget, hvis varedeklarationerne skal være uangribelige og upartiske. Der er handelens folk foruden industriens og arbejdernes og forbrugernes repræsentanter (fra forbrugerråd og husholdningsråd) og desuden repræsentanter fra standardiseringsråd og statsprøveanstalt. Hver har sin mening om de foreliggende problemer, og en varedeklaration kan kun fremkomme ved et samarbejde mellem disse parter.

Derfor oprettedes Dansk Varedeklarations-Nævn for godt et år siden, og i begyndelsesperioden har man fastslået, at nævnet går ind for en frivillig mærkning af varerne ved at udarbejde varefakta, der skal indeholde oplysninger om en vares indhold, sammensætning, fremstillingsmåde o. lign., og give oplysninger om varens brugsegenskaber.

Selv om varefakta ikke er en kvalitetsgaranti for varen, så er der dog alligevel en nedre grænse for kvaliteten, idet varedeklarationsnævnet forlanger, at en vare skal være brugsejnet, før den kan fremkomme med varefakta.

Som første resultat er tre køleskabsfabrikers produkter nu forsynet med varefakta. Desuden er der gjort indledende skridt til at forsyne grøntkonserver med varefakta, og tilsvarende er man gået i lag med vaskemidler. Grøntkonserver er en langt større varegruppe end køleskabe, derfor tager det tid at udarbejde varefakta, især da man vil gøre alle varearter færdige på én gang.

Når varedeklarationsnævnet går i gang med at udarbejde varefakta, nedsættes et særligt arbejdsudvalg for den vare, der er på tale. I vaskemidlernes tilfælde ser man vaskemiddelfabrikanter og deres ingeniører i udvalget sammen med repræsentanter for handelen, husholdningsrådet, standardiseringsrådet og forbrugerne. Dette timandsarbejdsudvalg nedsatte et firemands underudvalg til at udarbejde et skitse-mæssigt forslag til regler for varefakta for de forskellige grupper vaskemidler. Denne skitse behandles så i arbejdsudvalget, og forhåbentlig inden alt for længe følger varefakta for vaskemidler, så man virkelig får at vide, hvad de indeholder, og hvad de kan ud over at vaske hvid-hvidere-aller-solbrillekrævende-hvidest.

Her i landet købes årligt for omkring sytten milliarder kroner forbrugsvarer. De kunne allesammen forsynes med varefakta, og nu er begyndelsen gjort. Arbejdet er igang, de første varefakta foreligger, flere er på vej. Og de er allesammen velkomne.

Den herlige LANCASTER-shag er fremstillet af fine oversøiske tobakker - og specielt sammensat for alle mandfolk, der kan lide aromatisk og mild tobaksnydelse.

-gå i Brugsen

så får De dividende ovenikøbet

45 g i praktisk
plasticpose

2,70

- og bedst i
LANCASTER-pibe

- EN MANDIG TOBAK I EN HANDY POSE

Bedre Støtte hvis manden falder fra

Mænd lever i almindelighed ikke så længe som kvinder. Yderligere er det jo således, at i de fleste ægteskaber er manden et par år ældre end hustruen. Derfor er der mange enker i Danmark, og for hvert år bliver der flere.

Arligt dør godt og vel 12.000 danske ægtemænd fra deres efterlevende koner. Nu er ganske vist rundt regnet de to trediedele af dem over folkepensionens aldersgrænse og kan således klare sig økonomisk, og atter andre er sikret enkepension efter tjenestemænd eller lignende, eller kan klare sig ved eget er-

hvervsarbejde. Men der bliver dog tusinder tilbage, for hvem mandens død betyder den fuldstændige økonomiske katastrofe. Særlig gælder dette naturligvis, hvor der er uforsørgede børn. Her har de økonomiske problemer efter ægtemandens og faderens død undertiden kunnet vokse næsten helt op på højde med det rent menneskelige tab.

Mange, mange enker har således hjælp behov.

Og nu, omsider, er samfundets støtte til disse kvinder bragt helt på højde med udviklingen også på andre sociale områder. Den nye enkepensionslov, som nu er

trådt i kraft, betyder på flere punkter en værdifuld reform – ikke blot ved at sikre enkeres underhold, men tillige ved at yde dem støtte til en uddannelse, så de i mange tilfælde vil blive i stand til at klare sig selv fremover.

På denne side fortælles om de forskellige former for hjælp til de mange kvinder, der bliver alene. Der er tale om dels den egentlige *enkepension*, dels en (eventuelt mere midlertidig) *enkehjælp* og endelig en hertil svarende *hjælp til visse fraskilte kvinder med børn*.

denne kan heller ikke oppebæres ved siden af f. eks. arbejdsløshedsunderstøttelse. Enkepensionen bortfalder ved eventuelt nyt ægteskab.

Enkepension

HVEM KAN FÅ

Fire kategorier af kvinder kan få enkepension: 1) En kvinde, som har (eventuelt har haft) mindst ét barn, og allerede er enke, og som modtager enkehjælp (se dette) kan få pensionen, efter at hun er fyldt 55 år. – 2) En kvinde, som har mindst 2 børn under 18 år, og som bliver enke efter at hun er fyldt 45 år. – 3) Alle andre kvinder, som bliver enker efter det fyldte 55. år, såfremt deres ægteskab har varet mindst 5 år – 4) Undtagelsesvis enker og andre enlige kvinder (normalt dog ikke yngre end 50 år), når helbred eller andre særlige omstændigheder taler herfor.

HVIS

enken ikke har indfødsret (eller ikke sidst har været gift med en dansk mand), eller hvis hun allerede får folke- eller invalidepension eller er under særforsorg, kan hun ikke få enkepension;

HVOR OG HVORNÅR

Henvendelse om enkepension sker til kommunalbestyrelsen (socialkontoret). Pensionen udbetales månedsvis forud med virkning fra ansøgningsdagen. Enken kan dog få pension med virkning fra dødsfaldet, når der søges inden 1 måned efter dette.

HVOR MEGET

Enkepensionen svarer til folkepensionen for enlige. Grundbeløbet er i hovedstaden 3360 kr. årligt, i købstæder og bymæssige bebyggelser 3228 kr., i rene landkommuner 2952 kr., hertil kommer eventuelt børnetillæg for børn under 15 (i nogle tilfælde indtil 18) år. – Har enken selvstændig indtægt, som efter fradrag for skat, kontingenter m. v. udgør mere end 2000–2400 kr., fradrages størsteparten af den overskydende indtægt i pensionen, eventuelt bortfalder denne helt.

Enkehjælp

ENHVER

som bliver enke, kan i indtil 13 uger efter mandens død få *overgangshjælp*. – I ganske særlige tilfælde ydes denne i indtil 1½ år, og er enken gravid, kan hun få overgangshjælp i indtil 1½ år efter fødslen. – Derefter kan enken eventuelt få løbende

UNDERHOLDS HJÆLP

såfremt hun er fyldt 50 eller har børn under 18 år, men dog ikke har ret til enkepensionen. Hjælpen ydes dog kun i trangstilfælde, når enken på grund af børnenes pasning, nedsat erhvervsevne eller deltagelse i uddannelse ikke kan arbejde i normalt omfang. Den kan udgøre indtil 85 procent af enkepensionen, foruden eventuelt børnetillæg.

UDDANNELSES HJÆLP

kan ydes til alle enker uanset alder, og ved siden af såvel enkepensionen som den løbende underholdshjælp. Enken kan herved få dækket udgifter til en „efter forholdene rimelig uddannelse“, som bedre kan sætte hende i stand til at forsørge sig selv og eventuelle børn. Der kan naturligvis blive tale om vidt forskellige former for uddannelse – f. eks. i kontorlag, skoling til de særlige kvindegrupper inden for industri og handel, og for de midaldrende kvinders vedkommende måske uddannelse til husmoderafløser. – Spørgsmålet om uddannelseshjælp skal tages op i alle tilfælde, hvor en enke henvender sig om bistand.

Hjælp til enlige mødre

KVINDER

som har børn under 18 år, og som bliver skilt uden forudgående separation, kan få *overgangshjælp* efter samme retningslinier som nævnt for enkehjælps vedkommende, når dette skønnes rimeligt begrundet. I ganske særlige tilfælde kan tilsvarende hjælp ydes ved separation.

UNDERHOLDS HJÆLP

til enlige mødre følger også de allerede nævnte regler for enkepensionens vedkommende, idet der dog ikke her gælder nogen aldersgrænse for kvinden selv. Har en enlig mor fået underholdshjælp indtil barnets fyldte 18. år, og er hun på dette tidspunkt selv fyldt 45, vil hjælpen kunne fortsættes.

UDDANNELSES HJÆLP

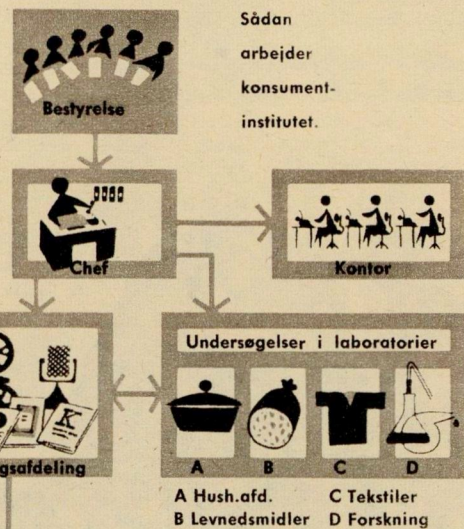
ydes på linie med den tilsvarende hjælp til enker.

Sådan gør man i Sverige

STATENS HUSHOLDNINGSRÅD har kolleger i mange lande, og en af de mest levende af disse er det svenske konsumentinstitut, som det hedder til daglig, mens dets fulde titel er: Konsument Institut För Konsumentfrågor.

Arbejdet i dette institut minder naturligvis på mange områder om det, der foregår i husholdningsrådet her til lands, men konsumentinstituttet har dog også noget, som vi ikke har, nemlig en afdeling for forbru-

Arbejdsopgaverne er naturligvis skiftende, men de har alle sammen samme formål: At give retningslinier for gode forbrugsvarer, forslag til rationalisering af det huslige arbejde og materiale for oplysning og undervisning i hjem, skoler og storhusholdninger.

I husholdningsafdelingen undersøges hjemmenes arbejdsmetoder og redskaber. I levnedsmiddelfdelingen studeres madens forskellige tilberedningsmetoder og der foretages undersøgelser mellem hjemmelavet og industrielt fremstillet mad for at bestemme udgifter, kvalitet og arbejdstid ved tilberedningen.

geroplysning inden for sin tekstilafdeling. Her arbejder man på at give forbrugerne den bedst mulige vejledning ved anskaffelsen af beklædning. Afdelingen udarbejder praktiske anvisninger og vejledninger til de mange, der selv syer familiens tøj.

Konsumentinstituttet har endog en mønsterservice, hvor der lægges særlig vægt på mønstre til børnetøj, der både er let at sy og praktisk i brug og i vask eller rensning. Afprøvninger af tekniske hjælpemidler i denne del af virksomheden i hjemmene (altså f. eks. symaskiner) sker også i instituttets tekstilafdeling.

Konsumentinstituttet er en ren statsinstitution, der samarbejder med erhvervslivet og med alle statsinstitutioner, der har berøring med forbrugerne, såsom sundhedsstyrelsen, byggeforskningsinstituttet, varedeklarationsnævnet. Desuden samarbejder instituttet med kvindeorganisationerne, herunder naturligvis husholdningsorganisationer, men også med lønmodtagergruppernes repræsentationer, med uddannelsesorganisationer og med pædagoger på det huslige område. I samarbejdet med industrien har konsumentinstituttet ofte opnået, at forslag og synspunkter er trængt igennem, når produktion af nye varer skulle sættes i gang.

Konsumentinstituttets hovedopgaver er:

1. Undersøgelse af husholdningsarbejdet, dets vilkår, arbejdsopgaver, organisation og tekniske vilkår.

2. Undersøgelse af forbrugsvarer for at vejlede forbrugerne og give producenterne impulser til forbedringer af varerne.

Resultaterne af forskningen og undersøgelserne kommer ud til forbrugerne gennem oplysningsafdelingen, som udsender:

• **Köpråd.** Köpråd I omfatter røremaskiner, Köpråd II indkøb af støvsugere, Köpråd III indkøb af sengetøj. Köprådene koster 1,50 sv. kr. pr. stk.

• **Råd och Rön** handler om rationelle arbejdsmetoder inden for hjemmets mange arbejdsområder. Kommer 10 gange årligt. 3 sv. kr. pr. år.

• **Konsumentinstituttet meddelar** svarer til en vis grad til Husholdningsrådets Faglige Meddelelser og er især beregnet på producenter, pædagoger, teknikere. Meddelelsernes pris varierer, en redegørelse om støvsugere kostede f. eks. 13 sv. kr., mens en om dybfrosne grønsager kostede 3,50 sv. kr.

Man kan abonnere på hefterne ved direkte henvendelse til Konsumentinstituttet, Rålambsvägen 8, Stockholm.

Vil De virke velplejet...

pinligt proper og feminin...

...så vælg den moderne vej til indvendig beskyttelse!

Der er uhyre stor forskel på indvendig sanitær beskyttelse og alle andre metoder – ikke mindst, hvad det æstetiske angår! Tampax befrier Dem for det, der fylder og danner grimme konturer. Tampax er så tryk og bekvem, at man slet ikke mærker den – og let at blive kvit. Ingen odeur kan opstå! En Tampax fylder ikke mere end 1/9 af et almindeligt bind. De behøver ikke at fjerne Tampax, før De tager bruse- eller karbad!

Alle disse fordele tilsammen giver den sanitære beskyttelse, der så afgjort forøger Deres velbefindende. De føler Dem ligevægtig og tryk – akkurat som på de andre dage.

- opfundet af en læge, bruges nu af millioner af kvinder.

BILLEN, der er arrest- ordre på!

En coloradobille er ved at delikate sig med et kartoffelblad. Den lever kun af planter af natskyggefamilien og først og fremmest kartoffelplanter. Nederst ses et af burene på forsøgsstationen i St. Jynde vad, hvor billerne holdes som „husdyr“.

forsyninger under første verdenskrig. Og nu rykkede den systematisk frem i Europa trods international bekæmpelse, og under anden verdenskrig havde menneskene så travlt med at slå hinanden ihjel, at billerne fik fred til at trænge helt frem til den dansk-tyske grænse.

Når der står så megen dramatik omkring coloradobillens navn, er det, fordi store ødelæggelser følger den. Under gunstige forhold kan en hun-coloradobille lægge et par tusinde æg i løbet af en sommer; et æg klækkes på 3-12 dage; er larve 15-30 dage,

puppe 10-14 dage for så at træde ud i livet som ædelysten bille, der på få dage helt kan ødelægge en kartoffelplante.

Hvor billerne virkeligt huserer, er ødelæggelserne katastrofale – hvor store får man et indtryk af, når man hører, at Vest-tyskland på eet år anvender 5 millioner D-mark på bekæmpelsen (8,5 mill. kr.).

Trods sin ellers sejrtrange fremtrængen – den har for længst underlagt sig Polen og er inde i Rusland – har billen ikke fået fodfæste i Danmark. Det skyldes dels, at vi ligger så langt mod nord, at vækst- og overvintringsforhold ikke er særlig gode, dels at vi i tide har sat ind med en effektiv bekæmpelse, der jo lettes ved, at den smalle landforbindelse til Tyskland gør det muligt at udføre en intensiv „grænsevagt“ og at få indflyvende biller uskadeliggjort i tide.

Kun eet sted værnes der om billerne. Det er i St. Jynde vad få kilometer nord for grænsen, hvor de holdes i bur som led i et omfattende forsøgsarbejde, der skal give en løbende orientering om blandt andet i hvilken grad de klimatiske svingninger indvirker på billernes udvikling og overvintring.

Og forsøgene viser, at vagtsomhed er absolut nødvendig. Hvis en bille formår at skjule sig her i landet, er der selv i hårde vintre 30-40 pct. chance for, at den overvintrer og bliver stamfar eller -mor til talrige nye generationer næste år.

Skulle De derfor i den nærmeste tid, hvor billen har sin højsæson, møde en 10 mm lang herre eller dame af strågult udseende med fem mørke striber på hver dækvinge og sorte, symmetriske pletter på brystskjoldet eller afkom efter den, da har De efter loven pligt til straks at indgive anmeldelse til nærmeste politimyndighed; De har fundet den eneste bille, det i kongeriget Danmark er påbudt ved lov at arrestere, coloradobillen!

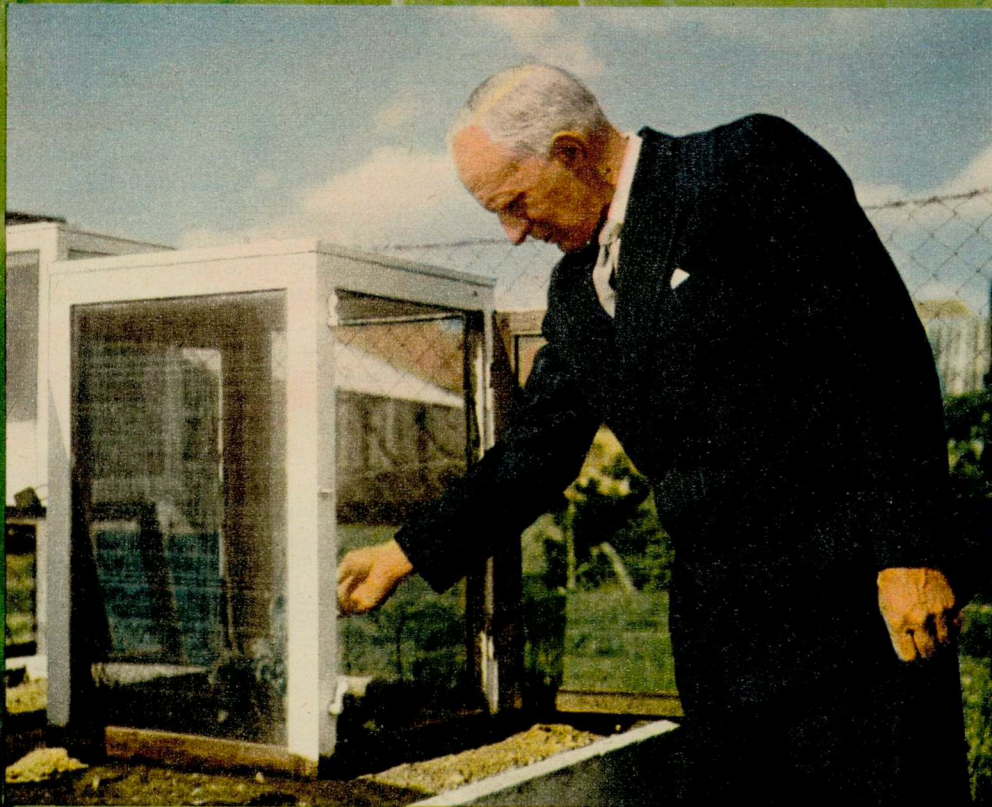
I DISSE dage for 10 år siden fik vi i Danmark besøg af en meget omtalt udenlandsk gæst – en gæst, der afstedkom den største ængstelse på trods af, at gæstens længde kun var 10 millimeter. Gæsten var en coloradobille, der uset havde sneget sig over den dansk-tyske grænse.

En svale gør ingen sommer og een bille heller ikke den helt store panik, men ængstelse var alligevel begrundet. Hvad ingen menneskelig invasionshær gennem tiderne har formået, er nemlig lykkedes for denne lille, stribede bille: systematisk har den underlagt sig stadig større og større områder af verden, og intet land har hidtil kunnet jage den på porten, skønt der er ofret umådelige beløb i krigsomkostninger.

Coloradobillen gjorde sin entre i menneskehedens beskrevne historie så sent som i 1824, da den blev fundet på vilde planter af natskyggefamilien i den øvre del af Missouri-dalen i den nordamerikanske stat Colorado.

Så langt frem som 1860 fandtes den kun i Colorado; 10 år senere var hele Øst-USA oversvømmet, og samtidig begyndte coloradobillen at vise sig i Europa, hvortil den var kommet som blind passager på skibe, men her lykkedes det dog overalt at slå invasionen tilbage.

Men i 1922 dukkede den op i store, uordydelige mængder i Frankrig; muligvis bragt til landet med amerikanske militær

sommer mad!

Smuk, let og velmagende sommermad er det, vi har brug for nu. I det ildfaste fad er der flødestuede champignons med kogte, grønne bønner, dækket af et tæt lag tynde baconskiver. Det skal i ovnen, til bacon'et er sprødt. Tomaterne på salatbladene er fyldt med oste-røræg, de kan gratineres i ovnen, om man vil. Serveret med skinke til har man en nydelig aften- eller frokostret. Endelig er der den appetitlige sommersalat med friskbagte horn (minuthornene) og smør til. - Opskrifterne? De står på næstfølgende side øverst til højre.

I FORGRUNDEN

med EN LANG NÆSE

Det luner, når man hører, hvor betydningsfuld man er. Forbrugeren var i forgrunden på reklamekongressen i København i maj – i alle tilfælde i ord og skrift. Så gjorde det mindre, at forhenværende handelsminister Lis Groes var den eneste blandt kongressens talere til at repræsentere forbrugeren i en diskussion – med fem minutters taletid. Jo, forbrugeren var skam i forgrunden.

Men lad os håbe, at reklamekongressen har reklameret så godt for forbrugeren, at vi alligevel kommer lidt frem. For vi trænger nemlig til det, når det drejer sig om andet end smigren med smukke ord. De er så billige. Det er derimod dyrt at opfylde de smukke ord. Derfor ser man så tit, at når der er tale om at yde forbrugeren noget, så er de smukke ord aldeles ikke i forgrunden, men i skammekrogen.

Se nu f. eks. krigsforsikringsmillionerne, som det var så vanskeligt for Folketinget at blive af med. I lovforslaget, oprindeligt fremsat af daværende handelsminister Lis Groes, var foreslået et yderst beskedent beløb til Forbrugerrådets oplysningsarbejde: 200.000 kr. ud af de 16 millioner, der dengang var til rådighed. Motiveringen var den, at Forbrugerrådet på lige fod med andre erhvervsorganisationer gør et vigtigt stykke arbejde til gavn for forbrugere, handel og industri, men det er umuligt for husmødrenes organisationer af deres beskedne midler at yde andet og mere end en meget ringe økonomisk støtte til Forbrugerrådet.

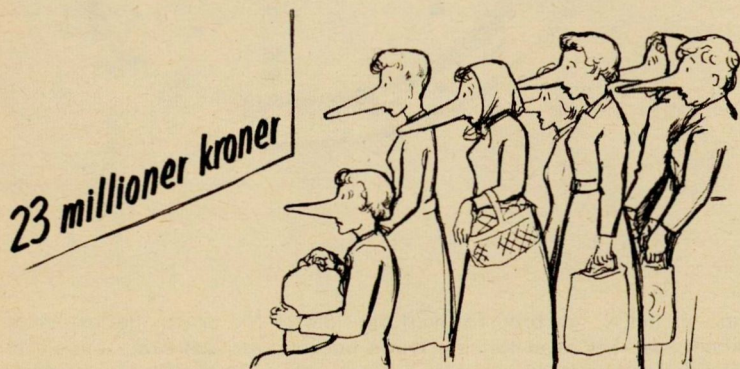
Nå, dengang kunne man altså ikke blive enige i Folketinget, og millionerne fik lov at yngle i fem år til og blev til 23 millioner kroner. Så fremsatte handelsminister Kjeld Philip et lovforslag om pengenes fordeling, som Folketinget vedtog. Store foretagender med masser af penge som Industrirådet o.s.v. får vældige beløb til deres oplysningsarbejde. Men hvem blev der ikke fem flade øre til? Forbrugerrådet. Det kunne man godt lade være, forbrugeren ville der ikke blive noget vrøvl med, fordi de er splittet op i så mange forskellige lejre.

Sådan sagde man naturligvis ikke. Nej, man motiverede fordelingen til de pengesterke organisationer med følgende fortryllende salut: Det var disse organisationers medlemmer, der i vid udstrækning indbetalte pengene som præmier til forsikringsforbundene.

Og så siger man, at kvindesag er overflødig i dag.

Man plejer dog at regne med, at mand og kone i fællesskab tjener penge (direkte eller indirekte) til husleje, mad, skatter o.s.v. og i fællesskab sparer sammen til at kunne betale enhver sit. Men forsikringspræmier er altså noget, mændene samler sammen ganske for sig selv. Betalingen for krigsforsikringspræmierne har ingen indflydelse haft på konens rådighedsbeløb, på om hun kunne få et eller andet ønske opfyldt, f. eks. indlagt vand i køkkenet. Ok, nej, de penge tog manden ud af luften, uden at andre end han selv måtte spinke og spare.

Tænk, at man vil være bekendt at lægge navn til en sådan motivering. Men man kan selvfølgelig heller ikke skrive, at det ingen politisk betydning har for nogen af partierne, om forbrugeren får en lang næse. Den får vi altså – oven i købet i en tid, da vi er i forgrunden.

AKTUELT DERHJEMME

Det er ikke risikoen værd at henkøge uden termometer, for det er en billig fornøjelse at anskaffe sig et, hvis det gamle er rustet op, slået itu, eller hvis man har klaret sig uden. Henkøgningstermometret behøver iøvrigt slet ikke være „limet“ til henkøgningskøkkenet. Det kan bruges til henkøgning i ovne uden termostat – og det er vi endnu et par stykker, der har – og til henkøgning i gryde. Det er også rart at kunne stikke termometret i vaskekedel eller gryde, når det er vigtigt, at vaskekludens temperatur ikke kommer over de 35, 65 eller 90 grader.

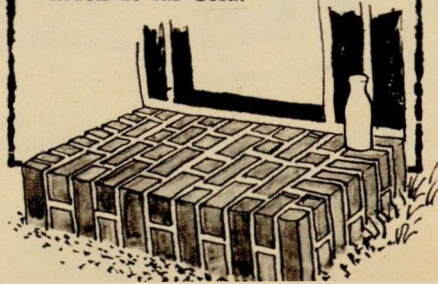

I mange moderne villaer og rækkehuse findes der ofte trappepætriner og forstuegulve af gule mursten, klinker eller mosaikstifter.

De holdes nemmest rene, hvis de bones, og hertil er den selvblankende bonevoks Cera fortrinlig. Læg mærke til, at den er kommet i en ny og virkelig praktisk plasticflaske. Gulve eller trappepætriner bliver ikke for glatte med Cera, og støv og snavs bider sig ikke fast i den glatte overflade, og fjernes derfor nemt. Hvis det er nødvendigt at vaske gulv eller trappe, gøres det i det daglige med en i rent vand hårdt opvredet klud.

Bonede sten- eller klinkegulve får en varmere og smukkere farve, hvis de holdes med Cera, end hvis de altid vaskes. I begyndelsen skal man give gulvene mere Cera end andre gulve, for stenene er porøse og suger mere bonevoks til sig.

Cera er fortrinligt til alle slags gulve. Hvis de tidligere har været behandlet med fast bonevoks, skal de renses af, inden de får Cera.

AMERIKANSKE HUSMØDRE

er som vi

Man hører altid, at amerikanerne er så ødsle. De smider ting væk for et godt ord, og de siger, at det slet ikke kan betale sig at reparere noget. Det skal f. eks. være umuligt at finde en skomager, der vil reparere sko. Når der er huller i sålerne – så væk med dem.

En sparsommelig sjæl, indpodet husmoderens pligt til at bevare og udnytte alt til sidste træv, må føle sig helt bekymret over, hvordan det dog skal gå med de amerikanske husmødres økonomiske sans, når de sådan smider alting væk, inden det er rigtigt slidt op.

Men man skal ikke tro alt, hvad man hører. Der må være mange amerikanske husmødre, der er akkurat lige så sparsommelige, som vi selv. Det kan blandt andet ses af det meget ansete husholdnings-oplysende og også underholdende blad *Good Housekeeping*, der i hvert nummer bringer gode råd om, hvordan man skal bevare sit tøj mod alskens farer. Der kæmpes mod møllene ganske som vi selv gør det, og der må i det mindste være en skomager i USA, for han optræder i en artikel om, hvordan man skal passe sine sko.

Skomagerens råd er lige så fortræffelige, som var det Husholdningsrådets. Her er de:

1. Brug skohorn.
2. Skift sko flere gange daglig, mindst to gange.
3. Brug altid skolæster til sko, der „hviler“.
4. Udstop våde sko, og lad dem tørre, lagt på siden, i stuetemperatur. Gå først med dem, når de er tørre.
5. Puds skoene tit. (Vi tilføjer for en ordens skyld, at det skal være med *Dinar*.)
6. Send straks skoene til skomageren, når der er noget i vejen med dem. Ret hælene, inden flikken er slidt helt ned. Andre skader må også straks ordnes af en dygtig skomager.
7. Opbevar sportsfodtøj omhyggeligt uden for sæsonen.

sommermad

se billedet side 25.

GYLDNE TOMATER

4 tomater, salt.

Osterøræg:

3 æg
5 spiseskefulde mælk
ca. 5 spiseskefulde reven ost
25 gram margarine.

Tomaterne halveres, udhules med en teske ... og drysses med salt ... Æg, mælk og ost piskes sammen ... Margarinen smeltes på panden ... Æggemassen hældes på og skubbes sammen i store flager, medens den stivner ... Røræggene fordeles i tomaterne ... Tomaterne kan evt. gratineres i ovnen ca. 15 min. ved god varme (200 grader).

MAMIES BACON-BØNNER

3-4 personer
1/2 kg champignons
50 gram margarine
1/4 liter fløde
1 spiseskefuld mel (15 gram)
1/2 kg friske grønne bønner
ca. 100 gram tynde baconskiver.

Champignons renses og skæres i tykke skiver ... De svitses i margarin ... To tredjedele af fløden hældes ved ... En jævning røres med resten af fløden og melet og tilsættes ... Kog stuvningen godt igennem ... Smag den til med salt og peber ... Hæld den i et smurt ildfast

fad ... Fordel de kogte, vel-afløbne bønner over svampene ... Læg et tæt lag baconskiver over dem og gratiner retten i en hed ovn (225 grader) ... til baconen er sprød (ca. 20 minutter) ... Henkogte eller dybfrosne bønner kan også bruges.

SOMMERSALAT

En flødeost eller en kvart rygeost røres med så meget mayonnaise, eller fløde, at den bliver ret lind ... Heri blandes hvad man har lyst til af f. eks. salatgurk i terninger, radiser i skiver, klip-pet purløg, paprika, salt. Anret altid sommersalaten på grønne salatblade.

??? - SVAR

● Kan jeg bruge en flaske salatolie, jeg har haft stående et år, spørger fru Doris Kvist, Auning.

♣ Salatolien kan godt bruges, men smag på den først. Har den stået varmt og lyst, kan den være harsk, og kan ikke bruges til marinader og mayonnaise. Derimod kan der steges i den, når den først „brændes af“, det vil sige, at man hælder den mængde olie, man skal bruge, i gryden eller på panden, kommer en stor franskrødsterning i olien og opvarmer den, til brødet er mørkebrunt. Brødet fjernes, og olien kan nu bruges til stegning af f. eks. paneret fisk og kød, løgringe, franske kartofler, sneboller o. lign.

● Konen fra landet foreslår fru Henriksen i Søborg at lukke krydderibrevne „åvet om“, og skal det gøres rigtigt grundigt, så brug strimlerne fra cirkelkaffeposerne til at folde brevet sammen om, så står krydderiets navn, hvor det skal stå, slutter hun sit virkelige praktiske og gode råd, som mange sikkert vil følge. Derfor får konen fra landet dennegang de 25 kroner.

● To medhjælpere i en brugsforening har skrevet til Forbruger-Nyt og foreslået, at krydderibrevnes navn blev sat øverst og ikke nederst på brevene. For i brugsen står brevene i små gondoler og medlemmerne kan ikke se krydderiets navn uden at skulle tage brevet op. Det er en ulejlighed for medlemmerne, og samtidig slides brevet og bliver skæmmet, hvis det for tit skal op og ned.

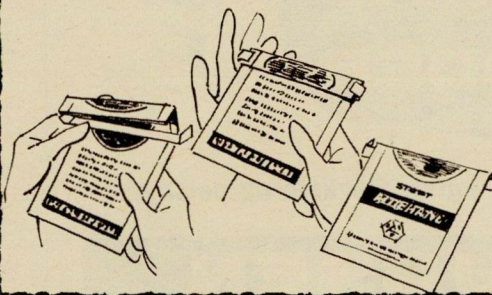
♣ Det er et typisk eksempel på, at en sag kan ses fra flere sider. Nu har Krydderimøllen fået noget at spekulere over.

● Flere læsere vil gerne have plasticpropper i eddikeflaskerne.

♣ Eddike er en meget billig vare, som de store eddikefabrikker nødig vil fordyre med en finere emballage. Og det tror jeg, vi forbrugere skal holde med dem i. Endnu har vi da en proptrækker i huset. Men pas iøvrigt på. Er den vind og skæv, ødelægger den propperne, så de går itu, når de trækkes op – og så får propperne skylden. En proptrækker skal også fornyes nu og da. Kig på Deres egen.

● Fru Else Danielsen i Bramminge vil gerne have sennep i billig emballage.

♣ FDB sennep fås i plasticpose à 100 g. Hvis brugsen ikke har den, kan den skaffes.

GRØNSAGSTEATERET

HER HAR vi to af skuespillerne i grønsagsteatret. Det er professor K. Logskab sammen med fru P. Orre. Børnene, der bruger dem som hovedpersoner i det skuespil, de

selv har skrevet, har ikke haft svært ved at få fat på det, de to figurer er lavet af.

Den flotte fru P. Orre har en porre som krop, hendes hovede er en appelsin, der

er udhulet, så porren går ind i den. Porrens hvide stykke bliver fruens slanke svanehals og porrebladene skal naturligvis forestille hendes lange kjole. På billedet foroven til højre er en pige i færd med at lave endnu en porredukke, og til denne har hun foldet et stykke papirserviet sammen som et hovedtørklæde.

Professorens hovede er en gulerod, og dens top er „redt vildt“. Brillerne er lavet af stykker af piberensere og skægget af nogle tynde riskviste. Pennen, han holder i hånden, er en rigtig pen. Man stikker en pind op i guleroden sådan omtrent bag munden, så man har noget at holde hovedet i, og så lægger man et stykke sort tøj om pinden som professorskappen.

Det er slet ikke svært at lave sådanne dukker. De to modeller kan let varieres og stadigvæk med brug af forskellige grønsager, pinde, kviste, blade og piberensere. Og når dukkerne er færdige, kan de bruges til et mester Jakel teater. Dette stiller man op i en døråbning, sceneåbningen skæres ud af et stykke pap eller karton. Bag papet må man have et stykke gardin trukket for, så teaterdirektøren ikke kan ses.

Men grønsagsdukkerne behøver slet ikke være til et mester Jakel teater. De små søskende bliver vældig glade for en elefant-baby som den, pigen foroven til venstre peger på. Den er lavet af to kartofler, dens ører er to stykker appelsinskal, stødtænderne er tændstikker og snabelen en tynd porre eller gulerod. Den vilde tiger til venstre er en banan, benene er piberensere, halen riskviste, hovedet en kartoffel med to stykker appelsinskal som ører. På det lille billede under tigreren ses en anden lille elefant – det er slet ikke svært at variere elefanterne, så de står op på alle fire ben eller bare står på bagbenene.

Dyrlægen anbefaler

Terramycin*

TILSKUDSFODER

til grise, kalve, fjerkræ og pelsdyr

FÅS I BRUGSEN

FREMAD MED TI GEAR

- DET ER ikke småpenge, landbrugerne ofrer på mekaniseringen: Sidste år blev der købt nye traktorer, maskiner, redskaber og vogne for 200 mill. kr., og yderligere 82 mill. kr. blev givet ud til reparationer og vedligeholdelse.

- Så store beløb må man naturligvis have det bedste ud af. Det er et krav, som Dansk Landbrugs Andels-Maskinindkøb søger at imødekomme bl. a. med de nye produkter fra den store svenske fabrik Bolinder-Munktell, som blev præsenteret i Danmark under sommerens landsdelsdyrskuer.

- Her er først og fremmest den nye BM-350 „Boxer“-traktor, som er en lykkelig forening af teknisk snilde og solid arbejdsstyrke. Mange vil måske studse ved tanken om ti fremadgående gear, men den moderne landmand vil lære at sætte pris på dem alle, der sikrer højest mulige ydelse under de mange forskellige slags traktorarbejde, som varierer mellem f. eks. kørehastighed med slæb på 2,1 km i timen til vejhastigheder på 30 km i timen.

- Boxeren forener i sig alle de tekniske fordele og raffinementer, som man nok

har kunnet finde hos forskellige typer, men hidtil ikke samlet på ét sted. Og den præsenteres af DLAM sammen med en anden svensk nyhed, en 6 fods BM-mejetærsker.

De to går godt i spand sammen. Og de er dog kun et par af de produkter, hvormed DLAM nu arbejder sig stærkt og sikkert frem på det danske marked. På få år har denne andelsvirksomhed hævet sin omsætning fra ca. 4 til i år ca. 20 mill. kr., og det er ikke usandsynligt, at den i løbet af ti år vil holde en trediedel af hele omsætningen på det danske marked i denne branche. – *Det er produkternes gode kvalitet og en billigt arbejdende organisation, der gør udslaget, mener direktør Frits Petersen.* I løbet af få år bliver vi i stand til at gøre denne omsætning billigere end nogen anden dansk organisation. Nu er omkostninger på 34 pct. sædvanlige inden for branchen; DLAM regner 22 pct., og vi vil ad åre komme ned på 16–17 pct.

Det er 200 millioner, landbruget årligt bruger til nye maskiner. Enhver kan regne ud, at store beløb lader sig spare.

3% dividende på køb i

ANVA

Dividendekuponer fra Magasin ANVA indsendes inden 15. september 1959 til varehusets kontor, Vesterbrogade 2E, København V.
Gyldige til dividendeberegning er: Alle kassekuponer samt postkvitteringer, der på bagsiden er påtrykt „dividendeberettiget“, for tiden indtil 1/8 1959.
Dividenden tilsendes pr. post i november måned.

tegner i jern

En historie om en
mand, som kom på
en forkert hylde i
tilværelsen - men
som dog fandt sig
selv

Her udstiller Smeden fra Dybe. - Sådan stod der over et kældervindue på en befærdet københavnsk gade. Folk, som så skiltet, studsede - gik nærmere og betragtede de udstillede genstande. Det var skulpturer udført i jern, 20-30 centimeter høje, ikke abstrakte, som den slags ellers er, men tværtimod højst naturalistiske.

Folk blev stående længe. Der var noget ved disse skulpturer, som fængslede. Ikke alle var enige i, at det var kunst, men interessant *var* det i hvert fald. Og blændende håndværk.

Nogle af figurene var fredelige i motivet og simpelthen beskrivende: det arbejdende folk fastholdt i jern (se billedrækken forneden). Andre symbolske og beske: krigens ansigt, døden med leen.

I et hjørne af udstillingslokalet stod en mand i gråt jakkesæt - det var smeden fra Dybe, en stiltfærdig vestjyde. Han burde have gået rundt og snakket godt for sine varer, men dertil var han for undselig.

Der var sket så meget i de sidste uger. En kollega fra København havde overtalt ham til at komme over og udstille. Og det bedste af det hele: mange af skulpturerne var blevet solgt. En kunsthandler havde snuppet en skorstensfejer for 250 kroner med ordene: Det bliver sidste gang, man kan købe en Lundgaard til den pris.

Skorstensfejeren var den billigste. Ellers lå priserne op til 600. En enkelt figurgruppe lå helt oppe på 1500., Lundgaard havde været betænkelig ved de priser - dem ville folk da aldrig betale! Men de ville, og ret beset var figurene det også værd, for

der gik let tre uger med at smede en enkelt skulptur, selv om han arbejdede med den fra morgen til aften.

Svend Lundgaard taler gerne om sine skulpturer. - Jeg begynder altid med hovedet, siger han. Det bliver smedet af et stykke rundjern, der fortsætter ned gennem kroppen som en rygrad. Lemmerne bliver svejset på, og tøjet skærer jeg først i pap, så jeg har en model at smede efter. Det sværeste er at få ansigtstrækkene frem - dem mejsler jeg ud, men først når jernet er afkølet.

- Hvad forlanger De selv af en skulptur.

- Den skal være levende, så man hvert øjeblik venter, at den skal bevæge sig. Og så skal den ligne.

- Betragter De Deres skulpturer som håndværk eller som kunst?

- Som håndværk. Men hvis andre synes, at de også er kunst, er det jo bare godt. Jeg havde aldrig troet, jeg kunne tjene penge på dem.

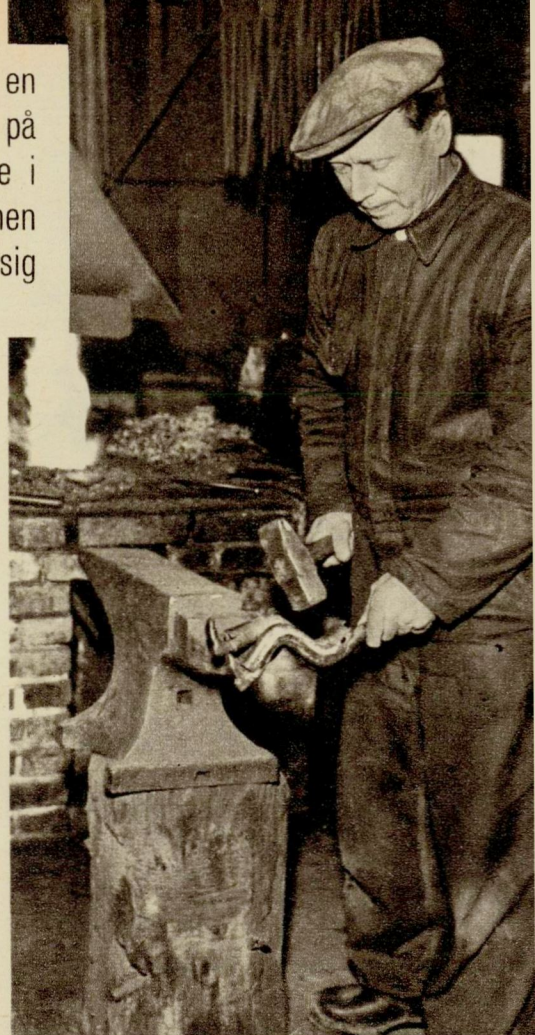
Mere tilbageholdende er Lundgaard, når talen falder på ham selv. Der må lirkes. - Betyder denne udstilling meget for Dem?

- Det betyder noget for mig, at jeg er blevet anerkendt.

- Har det skortet på anerkendelse i Deres liv?

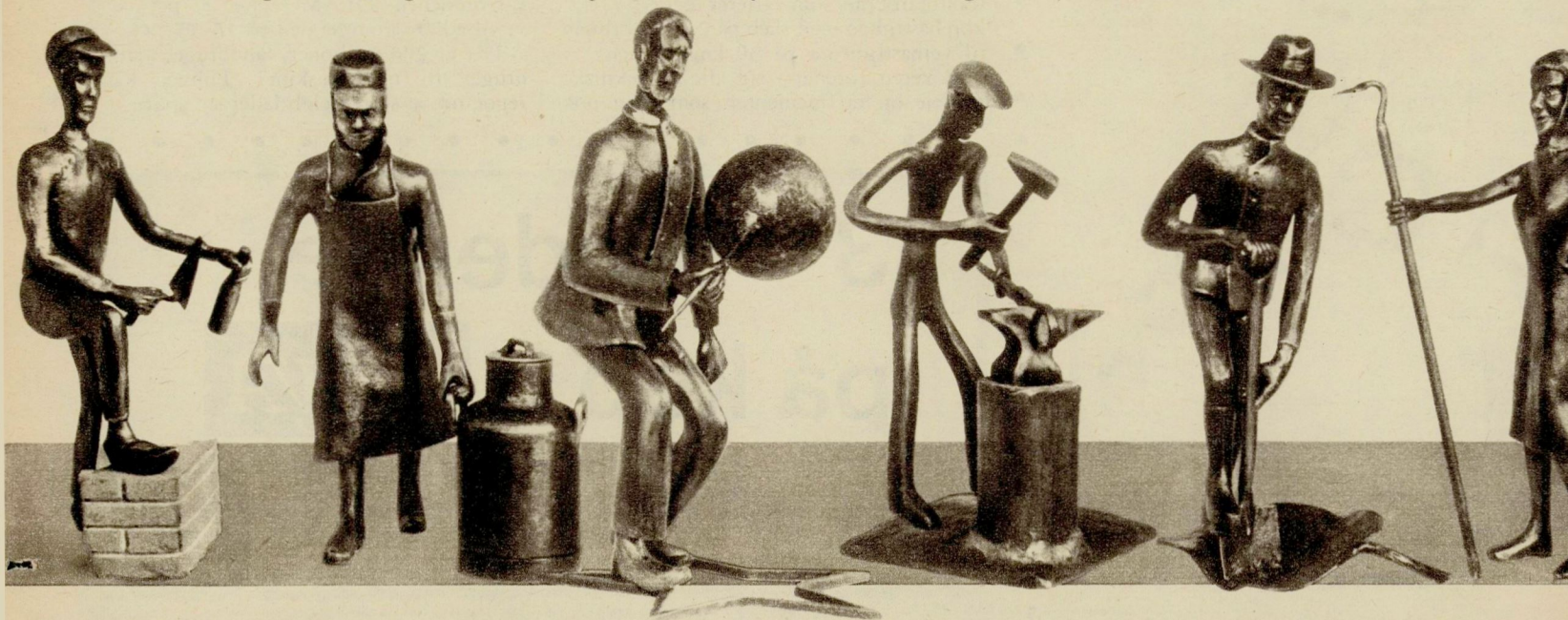
Han kigger væk. Så kommer det, ikke uden overvindelse: - Jeg har slet ikke fysik til at være grovsmed - har aldrig haft det.

De fåmælte sætninger følger sig sammen til et hele, som brikker i et puslespil. Et billede toner frem af et menneske, som kom på en forkert hylde i tilværelsen. Og som

først nu, i halvtreds års alderen, fandt sig selv.

Faderen var grovsmed og havde en stor børneflokk, hvoraf Svend var den ældste. Familien sad småt i det. Faderen var glad, da Svend kom ud af skolen, for han trængte til aflastning i smeden. Svend havde ikke spor lyst til at blive smed. Hans store interesse var tegning, og der findes endnu fra hans barneår små, følsomme skitser og hvasse karrikaturer.

Men smed skulle han være. Hestene var det værste. Han var hundeanst for dem, for med sin spinkle krop magtede han ikke at holde dem. Også selve smedearbejdet faldt ham tungt. Dag efter dag kom han til kort.

Hænderne blev barked og stive. De mistede evnen til at føre en blyant. Tegneriet måtte lægges på hylden. Efterhånden som de yngre brødre voksede til og fik kræfter, kunne Svend slippe det grove og fortrinsvis arbejde som klejnsmed. Med tiden blev han en meget dygtig klejnsmed.

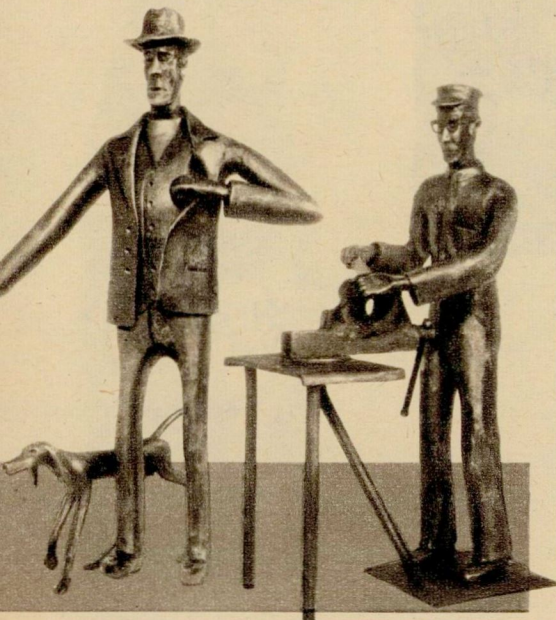
Årene gik uden større udsving. Landbrugets mekanisering gjorde tilværelsen trang for smedene. Der kom perioder, hvor Svend Lundgaard ikke havde noget at bestille, og der meldte sig økonomiske bekymringer. For at glemme bekymringerne begyndte han at „lege“ i smedien. Han havde set billeder af nogle abstrakte jernskulpturer i et blad, og nu fik han lyst til at prøve, om han også kunne lave skulpturer – nogle, som man kunne forstå.

Folk på egnen rystede på hovedet, da det rygtes, hvad smeden i Dybe gik og puslede med. Nu var han da vist blevet lidt sær. Kun børnene forstod ham – de strømmede til smedien for at se „æ dæwel“.

Blyanten kunne Svend Lundgaard som sagt ikke længere føre, men nu opdagede han, at han kunne „tegne“ i jern, og det var en befriende oplevelse. Han var altid parat til at lægge figurerne bort, når der meldte sig noget „rigtigt“ arbejde, og det er han stadig. Men han holder mest af at smede skulpturer. Han føler, at han her har fundet sit egentlige felt.

Jern er smukt, siger han. Magtfuldt og udtryksfuldt. Det er synd at „pynte“ på det. Nogle kunstnere maler deres jernskulpturer over eller behandler dem, så de får granitpræg. Som om de skammer sig over jernet. Det tager ægtheden bort. — — —

Svend Lundgaards historie handler ikke blot om en mand, der kom på en forkert hylde. Den synes også at sige, at et naturtalent ikke uden videre lader sig knægte. At det før eller siden bryder igennem, måske ad helt uforudsete baner.

„- her
er en
ny ret,
vi skal
prøve!“

Dejlig mad i farver – hvor ser det festligt ud! Og som „Hjemmet“ kan finde på! Der er ideer til alle ugens dage – afvekslende, sunde og vældig fornuftige retter. „Hjemmet“s madopskrifter er kendt over hele Danmark – De skulle også benytte dem, så vil Deres familie blive begejstret og husholdningspengene slå meget bedre til.

Sy til Dem selv og børnene

– det er nemt og økonomisk efter „Hjemmet“s pålidelige snitmønstre. Og De kan hver uge få fikse „Mønster på Stof“ kjoler til utrolig billige priser. – Ja, „Hjemmet“s mønsterservice klarer alle påklædningsproblemer for Dem.

Og der er meget mere

at få gavn og glæde af i „Hjemmet“: Strikkeopskrifter, modebilleder, praktiske råd, brevkasse – og alle de mange gode noveller og romaner, som giver Dem underholdning til utallige timer.

Hjemmet

Fås hos alle
bladhandlere eller
på postabonnement

Danmarks førende ugeblad

55

Mor, jeg er så tørstig..

- Heldigvis er den dejlige JAFFA STAR lige ved hånden. Nu i sommer skulle De selv have denne lækende orange squash i huset, for De kan tro, JAFFA STAR giver alle tiders lækende sommerdrik.

- OG SÅ FÅR DE ENDDA DIVIDENDE I

Brugsen

